

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра міжнародних відносин

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

**на тему: «ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США ЧАСІВ ФРАНКЛІНА ДЕЛАНО
РУЗВЕЛЬТА: СТРАТЕГІЯ, ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ»**

Виконав студент

II року навчання ОР Магістр
групи МВ-21М

спеціальності: 291 «Міжнародні
відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії»

Козак Іван Володимирович

Науковий керівник:

доктор політичних наук,
професор кафедри міжнародних
відносин

Нагорняк М.М.

Рецензент:

кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародних
відносин

декан факультету історії,
політології і міжнародних
відносин

Гурак І.Ф.

Допущено до захисту:

« ____ » _____ 2025 р.

Івано-Франківськ, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I ІДЕЙНІ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗАСАДИ.....	7
1.1. Витоки політичних поглядів Ф. Д. Рузвельта: від вільсоніанства до «арсеналу демократії» (інтелектуальні впливи, внутрішньополітичний контекст «Нового курсу»).....	7
1.2. «Чотири свободи» як основа зовнішньої політики Ф. Д. Рузвельта: зміст, значення, критика та сприйняття сучасниками.....	13
1.3. Механізми прийняття рішень, вплив радників, особливості публічної комунікації.....	19
РОЗДІЛ II СТРАТЕГІЯ США ЗА Ф. Д. РУЗВЕЛЬТА: ВІД ПОЛІТИКИ ІЗОЛЯЦІОНІЗМУ ДО ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА	26
2.1. Формування зовнішньополітичних орієнтирів першого президентського строку (1933–1936): економічні виклики та політика «доброго сусідства».	26
2.2. Від ізоляціонізму до активної міжнародної ролі: дипломатія нейтралітету, ленд-ліз та підготовка до коаліційного лідерства (1937–1941).	34
2.3. США у Другій світовій війні: визначення місця у світі, пріоритети зовнішньої політики та взаємини у трикутнику США–Велика Британія–СРСР.	42
РОЗДІЛ III ВПЛИВ Ф. Д. РУЗВЕЛЬТА НА ПІСЛЯВОЄННИЙ СВІТОПОРЯДОК.....	51
3.1. Атлантична хартія 1941 року: головні принципи та їх реалізація.....	51
3.2. Конференції «Великої трійки» (Тегеран, Ялта, Потсдам), домовленості щодо Європи та Далекого Сходу.	58
3.3. Вплив Ф. Д. Рузвельта на формування післявоєнного міжнародного порядку, Бреттон-Вудська система.	65
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Франклін Делано Рузвельт – 32-й президент Сполучених Штатів Америки, що обіймав посаду з 1933 по 1945 рік, є однією з ключових постатей американської та світової історії ХХ століття. Його президентство припало на часи найбільших викликів, які довелося пережити США та світу: велику економічну кризу, зміна політики та політичних режимів у різних країнах світу, зростання тоталітарних держав. Другу світову війну, що змінила політичний, економічний і геополітичний ландшафт усієї планети. У цих надважких умовах як внутрішніх так і зовнішніх умовах саме Ф. Д. Рузвельту вдалося сформулювати і реалізувати своє бачення зовнішньої політики США, яка не лише відповідала на виклики свого часу, а й сформувала післявоєнний світовий порядок, зробивши США глобальним лідером в цілому світі.

Актуальність теми дослідження визначається насамперед тим, що зовнішньополітичний курс Ф. Д. Рузвельта став фундаментом сучасних міжнародних відносин. Відхід від традиційного американського ізоляціонізму, ініціативи зі створення механізмів колективної безпеки, розробка нових принципів міжнародної економічної співпраці – усе це стало основою формування світопорядку, який частково зберігався впродовж другої половини ХХ століття і залишається актуальним для розуміння глобальної політики й нині. Україна, як держава, що перебуває у полі тісних відносин зі США, безпосередньо відчуває на собі спадщину політичних рішень Ф. Д. Рузвельта: ідею «арсеналу демократії», традицію трансатлантичного партнерства, принципи міжнародної дипломатії та економічної взаємодії. Саме тому вивчення зовнішньої політики США доби Ф. Д. Рузвельта має не лише історичне, а й практичне значення.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика Сполучених Штатів Америки періоду президентства Франкліна Делано Рузвельта. Предметом дослідження виступає стратегія та механізми реалізації

зовнішньополітичного курсу США в умовах глобальних викликів 1930–1940-х років, а також їх вплив на формування післявоєнного світового порядку.

Мета роботи полягає в аналізі зовнішньої політики Ф. Д. Рузвельта, її ідейних засад, практичної реалізації та історичних наслідків.

Для досягнення поставленої мети у роботі визначено наступні завдання:

1. Дослідити витoki політичних ідей Ф. Д. Рузвельта, інтелектуальні впливи на його світогляд, а також внутрішньополітичний контекст «Нового курсу», який суттєво вплинув на його зовнішню стратегію.

2. Розкрити значення концепції «Чотирьох свобод» як ключового елемента зовнішньої політики Рузвельта, проаналізувати їх сприйняття сучасниками та критичні оцінки.

3. Вивчити особливості механізмів прийняття рішень у зовнішньополітичній сфері, роль радників і значення публічної комунікації Рузвельта.

4. Проаналізувати еволюцію американської стратегії від політики ізоляціонізму до глобального лідерства, зокрема у контексті «політики добросусідства», угод з СРСР, а також підготовку вступу США у Другу світову війну.

5. Дослідити діяльність США в період війни, визначення місця у світовій політичній системі, також коаліційне лідерство Рузвельта та його дипломатію в трикутнику США - Велика Британія - СРСР.

6. Розглянути вплив Рузвельта на післявоєнне врегулювання: Атлантичну хартію, конференції «Великої трійки», закладення підвалин Бреттон-Вудської системи і регіональних ініціатив.

Стан наукової розробки. Проблематика зовнішньої політики Ф. Д. Рузвельта знайшла широке відображення у працях як зарубіжних, так і

вітчизняних дослідників. Серед зарубіжних авторів слід відзначити Артура Шлезінгера, Джеймса МакГрегора Бернса, Вільяма Лікта та Роберта Даллека, які детально досліджували політичну біографію Рузвельта, його дипломатичні ініціативи та вплив на міжнародні відносини. Велика увага у науковій літературі приділяється аналізу конференцій «Великої трійки» (праці Джона Чармлі, Джоанни Гроссман), а також проблематиці ленд-лізу, відображеній у дослідженнях Варрена Кімбола і Джорджа Херрінга. Вітчизняні історики – зокрема Олександр Ковальков, Валерій Смолій та Віталій Бузань – розглядали політику США у контексті радянсько-американських відносин, акцентуючи увагу на трансформації відносин між Вашингтоном і Москвою у 1930–1940-х роках. Окремі дослідження українських науковців присвячені питанням «Нового курсу» як фактору, що вплинув на міжнародну позицію США. Ці та інші праці та дослідження дозволяють всебічно розглянути поставлену проблему.

Методи дослідження визначаються метою і завданнями роботи. Використано комплекс загальнонаукових та спеціально-історичних методів: системний підхід, який дозволяє розглянути зовнішню політику Рузвельта як цілісне явище; порівняльно-історичний метод, застосований при аналізі переходу США від ізоляціонізму до активної участі у світовій політиці; проблемно-хронологічний підхід, що дав можливість структурувати матеріал відповідно до ключових етапів президентства Рузвельта; контент-аналіз джерел, який допоміг виявити особливості інтерпретацій політики Рузвельта сучасниками й істориками. Також використано інституційно-порівняльний і формально-логічний методи, які дозволили оцінити організаційні механізми прийняття рішень та наслідки їх реалізації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що робота може бути використана у навчальному процесі з курсів новітньої історії, міжнародних відносин і політології. Вона може стати основою для подальших наукових досліджень у сфері дипломатичної історії та американістики. Крім того, дослідження має прикладний характер для сучасної зовнішньої політики

України, адже дає змогу краще зрозуміти логіку формування стратегії США як глобального лідера.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків та списку використаних джерел (48 позицій). Загальний обсяг роботи становить 83 сторінки.

РОЗДІЛ І ІДЕЙНІ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗАСАДИ

1.1. Витоки політичних поглядів Ф. Д. Рузвельта: від вільсоніанства до «арсеналу демократії» (інтелектуальні впливи, внутрішньополітичний контекст «Нового курсу»)

У своїй праці «Franklin D. Roosevelt, World War II, and the Reality of Constitutional Statesmanship», Дж. Шумахер стверджує, що політичні погляди Ф. Д. Рузвельта формувалися під значним впливом вільсоніанства, яке він переглянув та адаптував до викликів свого часу. Ф. Д. Рузвельт, натхненний Вудро Вільсоном, сприймав конституцію як «живу істоту», здатну еволюціонувати разом із суспільними потребами. Цей підхід зародився ще в період його роботи помічником міністра військово-морського флоту (1913–1920), де він перейняв ідеї про активну міжнародну роль США, поєднуючи їх із прагматичним підходом Теодора Рузвельта. Інтелектуальні впливи включали також погляди Томаса Маколея, який наголошував на необхідності реформ для збереження стабільності, що стало особливо актуальним під час Великої депресії. У своїй інавгураційній промові 1933 року Ф. Д. Рузвельт підкреслив, що конституція є «простим і практичним» документом, який дозволяє змінювати акценти в екстрених ситуаціях, що стало відправною точкою для його критики Верховного суду після скасування ключових програм «Нового курсу». Ці ідеї заклали основу для його віри в те, що президент має виступати «сторожем народу», діючи там, де конституція цього не забороняє. [40]

«Новий курс» або «New Deal» був внутрішньополітичною програмою адміністрації Ф. Д. Рузвельта в період з 1933 до 1939 років. Програма була розпочата з метою реформування та поліпшення важкої економічної ситуації в країні. «Новий курс» намагався зробити це через реформи у сільському господарстві важкій індустрії, водопостачанні, покращенні доступності житла

значно розширюючи масштаб робіт та втручання в економіку федерального уряду. «Новий курс» був проголошений президентом у своїй інавгураційній промові 2 липня 1932 року, це була відповідь на неефективність дій адміністрації президента Герберта Гувера під час Великої Депресії яка була найгострішою внутрішньополітичною проблемою на той час. [3]

Внутрішньополітичний контекст «Нового курсу» відігравав вирішальну роль у формуванні зовнішньополітичного світогляду Ф. Д. Рузвельта. Шумахер зазначає, що економічна криза, яка залишила 25% американців без роботи, змусила президента зосередитися на внутрішніх реформах, використовуючи військові метафори для опису депресії як «війни на внутрішньому фронті». Це не лише зміцнило його популярність, а й створило передумови для зв'язку внутрішньої стабільності з зовнішньою політикою. «Новий курс» розширив виконавчу владу через створення агенцій, таких як NRA (National Recovery Administration), що стало платформою для майбутніх глобальних ініціатив. У 1937–1941 роках Ф. Д. Рузвельт поступово готував суспільство до війни, обходячи нейтралітетні закони. Його «карантинна» промова 1937 року закликала ізолювати агресорів. Ф. Д. Рузвельт наголошував, що США мають стати «арсеналом демократії», постачаючи союзників зброєю, щоб боротися з тоталітаризмом, не вступаючи одразу у бойові дії. [40]

Промова Ф. Д. Рузвельта, виголошена 5 жовтня 1937 року в Чикаго, увійшла в історію під назвою «Карантинна промова». У своєму виступі Рузвельт закликав до активнішої ролі Сполучених Штатів у міжнародних справах, виступивши проти політики ізоляціонізму, що панувала після Першої світової війни. Президент порівняв агресивні держави, які розпалюють війни, із «заразною хворобою», а миролюбні країни - із суспільством, що має запровадити «карантин» для стримування цієї загрози. Основна ідея полягала в тому, що мир не можна забезпечити нейтралітетом, а лише спільними діями міжнародної спільноти для захисту безпеки та стабільності світу і що жодна країна не зможе

жити в мирі та економічному піднесенні поки в світі панує війна, тоталітаризм та несправедливість, це був заклик до дій, допомоги демократичним країнам. [32]

Поняття «Арсенал демократії» ввів Ф. Д. Рузвельт у своєму радіозверненні до громадян США 29 грудня 1940 року цей вислів ознаменував що до того нейтральні Сполучені Штати будуть використовувати свою індустріальну міць для створення зброї, з метою допомоги демократичним країнам які вели боротьбу з країнами Осі. Одразу після вступу у другу світову війну американська індустрія була милітаризована, компанії такі як Ford та Cadillac почали виробляти бомбардувальники, танки, двигуни та запчастини для інших машин війни. [6]

Дж. Шумахер оцінює це як успішний приклад політичного лідерства та необхідність для протидії країнам Осі (Німеччина, Італія, Японія). Проте автор визнає амбівалентності, як-от інтернування американців японського походження у 1942 році, яке порушило права багатьох людей без необхідності. Це свідчить про еволюцію поглядів Ф. Д. Рузвельта від ідеалізму Вільсона до реалізму, де внутрішній контекст «Нового курсу» став каталізатором для міжнародного лідерства. Наслідки цього підходу заклали основу для розширення президентських повноважень, поєднавши внутрішні реформи з інтернаціоналізмом, що визначило роль США як глобального лідера. Таким чином, витоки поглядів Ф. Д. Рузвельта лежать у синтезі вільсоніанства, прагматизму та «Нового курсу», що стало мостом до «арсеналу демократії». [40]

У своїй роботі «Franklin Delano Roosevelt and the Making of U.S. Foreign Policy: 1933–1941», Й. Пелцова детально досліджує, як політичні погляди Ф. Д. Рузвельта формувалися й еволюціонували від ідеалів вільсоніанства до концепції «арсеналу демократії». Авторка стверджує, що витоки світогляду Ф. Д. Рузвельта сягають його раннього захоплення ідеями Вудро Вільсона, зокрема вірою в активну роль США у світових справах і просуванні демократії. Цей вплив проявився ще в 1910-х роках, коли Ф. Д. Рузвельт, працюючи помічником міністра військово-морського флоту, підтримував принципи Ліги Націй як

інструменту міжнародного порядку (Лігу Націй створив та активно підтримував Вудро Вільсон). Пелцова наголошує, що інтелектуальні впливи включали також ідеї прогресивізму, успадковані від Теодора Рузвельта, які підкреслювали необхідність державного втручання для вирішення соціальних проблем. Ці ідеї знайшли відображення в його ранніх промовах, де він акцентував на необхідності балансу між внутрішньою стабільністю та зовнішньою відповідальністю. [37]

Внутрішньополітичний контекст «Нового курсу» став вирішальним фактором у трансформації поглядів Ф. Д. Рузвельта. Пелцова зазначає, що Велика депресія, яка розпочалася 1929 року, змусила президента зосередитися на внутрішніх реформах, таких як створення Національної адміністрації відновлення (NRA) і банківські реформи 1933 року. Ці заходи не лише подолали економічну кризу, а й сформували основу для його зовнішньої політики, адже стабільність всередині країни стала передумовою для глобального лідерства. Авторка підкреслює, що «Новий курс» розширив виконавчу владу, що дозволило Ф. Д. Рузвельту діяти гнучкіше на міжнародній арені, попри ізоляціоністські настрої Конгресу. У 1933–1936 роках він уникав активної зовнішньої політики, фокусуючись на внутрішніх програмах, але вже в 1937 році, з «карантинною» промовою, почав готувати суспільство до можливої участі у світових подіях. Цей поступовий перехід від ізоляціонізму до інтернаціоналізму став можливим завдяки підтримці, яку він здобув через впровадження «Нового курсу». [37]

Еволюція до «арсеналу демократії», проголошена в промові 29 грудня 1940 року, відображає найяскравіше ці зміни. Пелцова аналізує, як Ф. Д. Рузвельт використовував економічну відбудову для позиціонування США як постачальника ресурсів для союзників, уникаючи прямого вступу у війну до 1941 року. Авторка звертає увагу на те, що внутрішній успіх «Нового курсу» змінив громадську думку, дозволивши президенту просувати ідеї підтримки демократії проти тоталітаризму. Проте вона визнає складнощі: ізоляціонізм, втілений у нейтралітетних законах, гальмував цей процес, змушуючи Ф. Д. Рузвельта

шукати обхідні шляхи, як-от угода «руйнівники за бази». Таким чином, витoki поглядів Ф. Д. Рузвельта лежать у синтезі вільсоніанства, прогресивізму та внутрішнього контексту «Нового курсу», що стало мостом до ролі «арсеналу демократії». [37]

Угода «руйнівники за бази» (Destroyers for Bases Agreement) - це домовленість між США та Великою Британією, укладена 2 вересня 1940 року за ініціативи Ф. Д. Рузвельта. За цією угодою Сполучені Штати передали Британії 50 старих есмінців (руйнівників) часів Першої світової війни в обмін на право оренди британських військово-морських баз у Карибському басейні, Ньюфаундленді та Бермудських островах. [22]

У статті «Franklin D. Roosevelt: Foreign Affairs» від Miller Center, University of Virginia (2023), підкреслюється, що витoki зовнішньополітичного світогляду Ф. Д. Рузвельта сформувалися на ґрунті інтелектуальних традицій, успадкованих від Вудро Вільсона, з якими він ознайомився під час служби в уряді. Цей вплив доповнювався ідеями соціальної справедливості, які він розвинув, стикаючись із викликами Великої депресії. Внутрішньополітичний контекст «Нового курсу» відігравав вирішальну роль, надаючи Ф. Д. Рузвельту інструменти для зміцнення виконавчої влади через інноваційні програми, як-от реформа банківської системи та підтримка сільського господарства. Ці заходи не лише стабілізували економіку, а й змінили суспільні настрої, створивши базу для активнішого курсу на міжнародній арені. [46]

Перехід до концепції «арсеналу демократії» став логічним продовженням цієї еволюції, коли Ф. Д. Рузвельт почав убачати в економічній могутності США засіб для підтримки демократії в Європі. Авторка відзначає, що його стратегія включала дипломатичні зусилля, як-от переговори з Великою Британією, що заклали основу для майбутньої співпраці. Цей процес супроводжувався зміною громадської думки, яку президент активно формував через радіозвернення, наголошуючи на ролі Америки як захисника свободи. Таким чином,

інтелектуальні впливи та внутрішній контекст «Нового курсу» стали каталізатором для трансформації його поглядів, визначивши США як ключового гравця у світовій політиці. [46]

У своїй роботі «From Isolation to Action: The Persuasive Rhetoric of President Franklin D. Roosevelt», Террі Гарретт стверджує, що політичні погляди Ф. Д. Рузвельта формувалися в контексті американського ізоляціонізму, корені якого сягають Томаса Джефферсона з його ідеєю уникати «заплутаних альянсів». Авторка зазначає, що цей ізоляціонізм тримався на двох припущеннях: географічна безпека – США які оточені слабшими сусідами та океанами і моральна перевага американської демократії як моделі раціонального, мирного правління. Ф. Д. Рузвельт, як лідер країни під час Великої депресії, бачив необхідність у втручанні США через європейську нестабільність 1930-х, де економічний націоналізм після краху 1929 року лише посилив ізоляціоністські настрої. Інтелектуальні впливи включали історичні прецеденти, як Доктрина Монро 1823 року, яка протиставляла демократичний мир «войовничим і злим» європейським системам. Перша світова війна з її технологічними змінами зробила ізоляцію неможливою, а піднесення Гітлера в Німеччині поставило її в протистояння з США. [19]

Вплив вільсоніанства на Ф. Д. Рузвельта проявився в його риторичі та політиці, зокрема в підтримці Ліги Націй і Всесвітнього суду для просування глобального миру та демократії. На відміну від конфронтаційного підходу Вільсона, Ф. Д. Рузвельт обрав терпіння, шукаючи непрямий вхід, щоб уникнути антилігівської реакції. Дебати щодо Всесвітнього суду 1933–1935 років стали першим великим зіткненням з ізоляціоністами, де Ф. Д. Рузвельт непрямом підтримував через заяви Нормана Девіса на Конференції з роззброєння: «якщо конференція досягне угоди щодо роззброєння, Сполучені Штати будуть готові консультиватися... і не шукатимуть способів зруйнувати справедливість суду». Ізоляціоністи на той момент перемогли використовуючи націоналістичну

риторику. Ця поразка навчила Ф. Д. Рузвельта потреби в публічній переконливості замість битв у Конгресі. [19]

Внутрішньополітичний контекст «Нового курсу» сформував еволюцію поглядів Ф. Д. Рузвельта, де внутрішнє відновлення спочатку об'єднало його з ізоляціоністами-прогресистами, зосередженими на подоланні депресії. Террі Гарретт підкреслює, що ізоляціонізм досяг піку в міжвоєнний період, підживлений ревізіонізмом, як альянси Гаррі Елмера Барнса з німецькими групами, та культурними впливами, наприклад, фільмом 1930 року «На Західному фронті без змін», який зображав жахи війни та протиставляв «захоплюючу риторику» Вільсона «різанині».

Еволюція до «арсеналу демократії» в промові 29 грудня 1940 року стала кульмінацією риторичних змін Ф. Д. Рузвельта, де він використав метафори, як-от протиставлення сили свободі та раціонального ірраціонального. «Карантинна» промова 1937 року закликала ізолювати агресорів як епідемію, а промова про скасування ембарго 1939 року аргументувала логічно проти ірраціональних обмежень, які б створювали ризики для американських кораблів. У «Арсеналі демократії» Ф. Д. Рузвельт посилив свою риторику: нацисти як «вбивці», що використовують «звірячу силу», проти британців як «спису опору». Таким чином, витоки поглядів Ф. Д. Рузвельта в риторичному синтезі вільсоніанства та «Нового курсу» визначили перехід від ізоляції до глобального лідерства. [19]

1.2. «Чотири свободи» як основа зовнішньої політики Ф. Д. Рузвельта: зміст, значення, критика та сприйняття сучасниками.

У своїй статті «FDR and the Four Freedoms Speech» з FDR Presidential Library & Museum (2023) зазначається, що Ф. Д. Рузвельт був обраний президентом на безпрецедентний третій термін у 1940 році, коли світ стикався з небезпекою, нестабільністю та невизначеністю. Значна частина Європи впала під натиском німецької армії, а Великобританія ледь трималася. Багато американців дотримувалися ізоляціонізму, вважаючи, що США повинні уникати війни. Однак Ф. Д. Рузвельт розумів потребу Великобританії в американській підтримці й намагався переконати народ у серйозності ситуації. У щорічному посланні Конгресу (State of the Union Address) 6 січня 1941 року він оголосив підстави для американського втручання, аргументуючи продовження допомоги Великобританії та розвиток воєнної промисловості США. Допомагаючи Британії, США боролися за універсальні свободи, які належать усім людям. [12]

Зміст промови полягав у чотирьох свободах: свобода слова, свобода віросповідання, свобода від нужди та свобода від страху. Ці свободи були універсальними принципами, які США захищали через підтримку Британії. Знамениті абзаци про чотири свободи з'явилися лише в четвертій чернетці промови. Як згадує Семюел І. Розенман, однієї ночі під час зустрічі з радниками Гаррі Л. Гопкінсом, Розенманом і Робертом Шервудом у Білому домі, Ф. Д. Рузвельт оголосив ідею для заключної частини. Він відкинувся в кріслі, дивлячись у стелю, а потім диктував слова повільно, і Розенман записував їх від руки у блокноті.

Процес підготовки промови був типовим для Ф. Д. Рузвельта: він доручав радникам Гаррі Л. Гопкінсу, Семюелу І. Розенману та Роберту Шервуду готувати перші чернетки. Адольф А. Берле-молодший і Бенджамін В. Коен з Державного департаменту також внесли вклад. Ф. Д. Рузвельт редагував, переставляв і додавав, поки промова не стала його власним творінням, пройшовши сім чернеток.

Значення виявилось в тому, що як тільки Америка вступила в війну, ці «чотири свободи» символізували цілі війни США й надали надію виснаженому війною народу, адже вони знали, що борються за свободу. Ідеї Ф. Д. Рузвельта стали основними принципами, які еволюціонували в ключові міжнародні події: Атлантична хартія, оголошена Вінстоном Черчиллем і Ф. Д. Рузвельтом у серпні 1941 року; Декларація Об'єднаних Націй від 1 січня 1942 року, візія Ф. Д. Рузвельта щодо міжнародної організації, яка стала Організацією Об'єднаних Націй після його смерті; і Загальна декларація прав людини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй 1948 року завдяки роботі Елеонори Рузвельт. [12]

У статті «The Four Freedoms» з The National WWII Museum підкреслюється, що промова Ф. Д. Рузвельта була відповіддю на ізоляціонізм. Промова виголошена 6 січня 1941 року під час State of the Union address, за одинадцять місяців до нападу Японської імперії на Перл-Гарбор 7 грудня 1941 року, який втягнув США у Другу світову війну. Тоді ізоляціонізм панував в Америці, з багатьма прихильниками уникнення втручання США у війну. Ф. Д. Рузвельт протистояв цьому. Він підкреслив серйозні загрози від фашистських режимів (Осі, включаючи Німеччину та Японію) для демократичних суспільств у світі, наголошуючи на необхідності термінової підготовки до війни та підтримки союзників через озброєння та надання боєприпасів, через програму Ленд-лізу. Промова описувала Другу світову війну не просто як боротьбу проти диктаторів, а як хрестовий похід за збереження фундаментальних свобод, суттєвих для вільного, демократичного суспільства. Після вступу США у війну в грудні 1941 року Чотири свободи стали центральним повідомленням для союзників, надаючи чітку мету для солдатів і цивільних. [26]

Зміст промови полягав у візії післявоєнного світу, «заснованого на чотирьох суттєвих свободах людини», які Ф. Д. Рузвельт вважав можливими в житті його сучасників. Ці свободи були універсальними правами, які люди в усьому світі повинні насолоджуватися, слугуючи критикою агресії Осі та планом

миру. Чотири свободи перелічені так: 1. Свобода слова: право виражати ідеї відкрито, без страху придушення. 2. Свобода віросповідання: здатність практикувати релігію у свій спосіб, охоплюючи різноманітні вірування. 3. Свобода від нужди: визначена Ф. Д. Рузвельтом як економічна стабільність, що забезпечує кожній нації здорове мирне життя, вільне від бідності та зубожіння, особливо після війни. 4. Свобода від страху: досягнена через глобальне скорочення озброєнь, що усуне постійну загрозу насилля та агресії. Ф. Д. Рузвельт заявив, що ці свободи надають тим, хто бере участь у війні, чітку мету, окреслюючи не тільки те, проти чого американці борються (фашизм і тиранія), а, важливіше, те, за що вони борються – світ миру та людської гідності. Промова переплітається з історією війни, виражаючи довоєнні тривоги та дивлячись уперед до надії на майбутнє, хоча США на той момент офіційно ще не приєдналися до союзників.

Значення полягало в тому, що промова Чотирьох свобод символізувала ідеали за правами людини та прагненням миру в післявоєнному світі, надаючи чітку мотивацію під час Другої світової війни. Вона перенесла конфлікт у площину моральності наголошуючи, що перемога означала більше, ніж поразку ворога, це означало захист демократичних цінностей. Промова керувала американськими зусиллями як за кордоном (у військових кампаніях), так і вдома (через внесок цивільних, як кампанії з воєнними облігаціями). Хоча Ф. Д. Рузвельт не дожив до кінця війни – він помер у квітні 1945 року – його ідеї існували і надалі, впливаючи на післявоєнну реконструкцію та міжнародні відносини. Стаття зазначає, що свободи надавали учасникам відчуття боротьби за відчутні, універсальні цілі. [26]

Виголошена серед сильних ізоляціоністських настроїв, промова спочатку стикалася з критикою за інтервенціоністський тон, оскільки вона кидала виклик пануючому погляду, що США повинні уникати втручання в європейські та азійські конфлікти. Критики бачили в ній привід для вступу у війну. Однак після Перл-Гарбора публічне сприйняття різко змінилося. Ідеали швидко набрали

обертів, стаючи наріжним каменем воєнної пропаганди та зусиль з підняття моралі. До 1942 року популярність промови зростає, надихаючи культурні та художні відповіді, які підсилювали її повідомлення.

Вдова Ф. Д. Рузвельта, Елеонора Рузвельт, відіграла ключову роль у продовженні бачення. Вона включила мову Чотирьох свобод у Преамбулу Загальної декларації прав людини (UDHR), прийнятої Організацією Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року. Преамбула стверджує: «Тоді як зневага та презирство до прав людини призвели до варварських актів, які обурили совість людства, і прихід світу, в якому люди насолоджуються свободою слова та віри та свободою від страху та нужди, був проголошений як найвище прагнення суспільства». Цей документ визнав глобальну потребу захищати ці права. [26]

У статті Джеймса Дж. Кімбла «Franklin D. Roosevelt's 1941 State of the Union Address ("The Four Freedoms")» з *Voices of Democracy* (2008) було викладено аналіз промови, виголошеної 6 січня 1941 року, коли світ уже стояв на порозі глобального конфлікту. Ця промова стала одним із ключових моментів, коли Ф. Д. Рузвельт намагався переконати американців у необхідності підтримки союзників, зокрема Великобританії, попри панівний ізоляціонізм. США до того часу вже прийняли три нейтральні акти з 1935 року, а багато громадян вважали, що країна має уникати війни. Проте Рузвельт, розуміючи загрозу від Осі, використовував цю промову, щоб окреслити моральну основу для майбутньої участі США, спираючись на ідею «Чотирьох свобод». [21]

Зміст промови полягав у чіткому визначенні чотирьох принципів: свобода слова і вираження, свобода віросповідання, свобода від нужди та свобода від страху. Ці свободи, як зазначає Кімбл, стали риторичним «бойовим прапором», який підносив промову над звичайною воєнною риторикою. Рузвельт підкреслював, що ці ідеали мають бути реалізовані «повсюдно у світі», що робило їх універсальними цілями, а не лише американськими. Промова також стала основою для програми Ленд-лізу, яку Рузвельт просував, порівнюючи її з

позичанням шланга сусідові, чия хата горить, що символізувало підтримку Британії без прямої участі у війні. Процес підготовки був складним, адже Рузвельт балансував між інтервенціоністами та ізоляціоністами, що вимагало від нього майстерного підходу до риторики.

Значення промови, за Кімблом, полягало в тому, що вона уникала ненависті, фокусуючись на відновленні людської гідності. Ця ідея перегукується з пуританською традицією «пророчого дуалізму», де США постають моральним героєм, який рятує жертву (демократію) від злого ворога (Осі). Промова вплинула на Атлантичну хартію 1941 року та створення ООН, а також на Загальну декларацію прав людини 1948 року, де Елеонора Рузвельт відіграла ключову роль. Кімбл відзначає, що ці принципи досі впливають на сприйняття США як захисника прав людини. Крім того, картини Нормана Роквелла 1943 року, натхненні промовою, зібрали значні кошти на воєнні облігації, що підкреслює її культурний вплив. [21]

Критика, як зазначається, лунала від ізоляціоністів, таких як сенатор Бертон К. Вілер і Чарльз Ліндберг, які звинувачували Рузвельта в «воєнних промовах» та нагнітанні страху. Група кліриків American Peace Mobilization також висловлювала обурення, вважаючи, що промова штовхає країну до війни. Сприйняття сучасниками було неоднозначним: прихильники, як Вільям Аллен Вайт, називали її «одним із найбільших послань усіх часів», тоді як іноземні коментатори, наприклад із Мексики та Румунії, бачили в ній крок до участі США у війні. Ці розбіжності показують, наскільки складним було завдання Рузвельта - догодити всім групам слухачів.

Рузвельт, як ритор, вражав своєю майстерністю, адже ще з часів навчання в Гарварді та Гротоні він розвивав ораторські навички, які згодом допомогли йому стати президентом чотири рази. Його вміння переконувати, як зазначає Кімбл, проявилось в таких промовах, як перша інавгурація 1933 року з фразою «єдине, чого варто боятися, є страх сам по собі», та промова після Перл-Гарбора

1941 року. У контексті промови 1941 року він стикався з викликом: переконати Конгрес і народ у підтримці Ленд-лізу, не оголошуючи війни. Це був складний баланс, адже ізоляціоністи, на кшталт America First Committee, мали сильний вплив, тоді як інтервенціоністи, як Комітет захисту Америки, вимагали допомоги союзникам. [21]

1.3. Механізми прийняття рішень, вплив радників, особливості публічної комунікації.

У статті вже згадуваній в цій роботі «Franklin D. Roosevelt: Foreign Affairs» з Miller Center, зазначається, що Ф. Д. Рузвельт мав унікальний стиль прийняття рішень, де ключову роль відігравали радники, як Корделл Галл (держсекретар) і Гаррі Гопкінс, який став його найближчим довірем. Галл керував дипломатією, але Рузвельт часто ігнорував його, віддаючи перевагу персональній дипломатії через Гопкінса, який виконував неформальні місії в Європі. Вплив радників був таким, що Гопкінс допомагав у прийнятті рішень щодо Ленд-лізу та воєнної мобілізації, тоді як Рузвельт сам контролював процес, використовуючи «brain trust» для ідей. Особливості публічної комунікації полягали в «fireside chats» – радіозверненнях, де Рузвельт пояснював рішення просто, як-от у 1940 році про «арсенал демократії», переконуючи народ у необхідності допомоги союзникам. Ця стратегія дозволяла обходити Конгрес і формувати громадську думку, роблячи комунікацію ключовим інструментом влади. [46]

У своїй праці «Theories of Presidential Decision Making» Джеремі Ллойд розглядає основні моделі прийняття рішень президентом Сполучених Штатів. Автор аналізує діяльність президента Франкліна Делано Рузвельта, порівнюючи його стиль управління з іншими американськими лідерами, зокрема Вудро Вільсоном. Дослідник наголошує, що рішення американського президента рідко

є одноосібними - вони формуються під впливом радників, політичних груп та зовнішніх обставин. [23]

Ллойд описує три головні моделі прийняття рішень: індивідуальну (раціональну), колегіальну та бюрократичну. Перша передбачає, що президент самостійно зважує всі фактори й приймає остаточне рішення. Однак на практиці, як показує автор, підхід Рузвельта був ближчим до колегіального. Він залучав до обговорення вузьке коло довірених радників, часто вислуховував суперечливі позиції, а потім робив власний висновок. Такий метод дозволяв зберігати гнучкість і одночасно уникати надмірного впливу окремих осіб.

Бюрократична модель у Ллойда пояснює, що радники та урядові установи мають власні інтереси і намагаються впливати на президента через формування порядку денного, доповідей та інформаційних зведень. Це добре видно у діяльності таких осіб, як Гаррі Гопкінс, Самюель Розенман або Сумнер Веллс, які не лише консультували Рузвельта, але й активно формували політичну лінію.

Окрему увагу автор приділяє питанню комунікації. Рузвельт, за Ллойдом, використовував публічні звернення як інструмент впливу на суспільну думку та легітимації власних рішень. Його радіопромови, відомі як «Fireside Chats», стали прикладом того, як лідер може безпосередньо спілкуватися з громадянами, зміцнюючи довіру і підтримку урядової політики.

Таким чином, Ллойд робить висновок, що система прийняття рішень у період президентства Франкліна Рузвельта поєднувала особисте лідерство з колективною роботою команди радників, а ефективна публічна комунікація стала важливою складовою політичного успіху його адміністрації. [23]

У своїй праці «Demythologizing Franklin Roosevelt's Fireside Chats» дослідник Ерік Т. Лім переосмислює традиційне уявлення про знамениті радіопромови президента Франкліна Делано Рузвельта. У більшості історичних праць вони подаються як приклад безпосереднього, щирого спілкування лідера з

народом, який у період Великої депресії та Другої світової війни зміг повернути американцям віру у власну державу. Лім натомість пропонує більш критичний погляд - він доводить, що «fireside chats» були не стільки неформальними бесідами, скільки ретельно спланованим політичним інструментом комунікації, спрямованим на формування громадської думки та підтримку конкретних урядових рішень. [10]

Автор зазначає, що Рузвельт і його команда, особливо радники Самюель Розенман та Стівен Ерлі, приділяли величезну увагу підготовці кожного звернення. Кожне слово, риторичний зворот і навіть інтонаційні паузи узгоджувалися між промовцями, редакторами та прес-службою. Такі промови були результатом колективної праці, де президент виступав радше як головний комунікатор, ніж як єдиний автор тексту. Лім підкреслює, що цей процес нагадував сучасні технології політичного маркетингу, коли головна мета - не просто пояснити рішення, а створити у громадян відчуття довіри, стабільності й участі у спільній справі.

У своїй аргументації автор спирається на аналіз мови промов, частоти використання певних тем і звертань до слухачів. Він показує, що хоча Рузвельт часто говорив «ми», «наш народ» чи «разом», ці колективні звернення мали стратегічний характер - вони формували образ єдності між президентом і нацією, необхідний у кризових умовах. Водночас Лім звертає увагу, що Рузвельт використовував радіо як інструмент управління очікуваннями - він пояснював не лише поточні заходи, а й задавав громадянам рамку сприйняття подій, особливо в питаннях економічної політики та війни. [10]

Цінним у статті є те, що Лім поєднує історичний аналіз із риторичним. Він доводить, що сила промов Рузвельта полягала не лише у змісті, а й у способі подачі: розмірений темп, спокійний тон і зрозуміла лексика створювали ілюзію особистого діалогу. Проте за цією простотою стояла чітко вибудована стратегія.

Підсумовуючи, Лім спростовує романтизоване уявлення про «fireside chats» як про спонтанні бесіди з народом. Він показує, що це був складний комунікаційний механізм, який об'єднував політичну пропаганду, психологічну підтримку суспільства і майстерне керування інформацією. Саме завдяки цій поєднаній роботі радників і президента Рузвельт зумів створити ефективну модель політичного лідерства, засновану на контролі над публічним дискурсом і довірі громадян те що ці звернення залишились у пам'яті людей як щирі і спонтанні звернення президента велике досягнення Ф. Д. Рузвельта та його команди. [10]

У статті «Harry Hopkins: New Deal Relief Czar and FDR's Closest Advisor» детально аналізується роль Гаррі Гопкінса як ключового радника Ф. Д. Рузвельта, що суттєво впливав на механізми прийняття рішень під час реалізації Нового курсу та Другої світової війни. Стаття підкреслює, що Гопкінс, розпочавши кар'єру з 1931 року як голова Temporary Emergency Relief Administration (TERA) у Нью-Йорку, продемонстрував здатність швидко реагувати на економічні виклики, що згодом визначило його внесок у федеральні програми. У 1933 році, ставши директором Federal Emergency Relief Administration (FERA), він переконав Рузвельта затвердити гранти на суму \$5,336,317 у перший день роботи, що свідчить про гнучкість і оперативність у прийнятті рішень. Цей підхід став основою для створення Works Progress Administration (WPA) у 1935 році з бюджетом \$4.8 млрд, яка працевлаштувала 3.3 млн осіб, підкреслюючи пріоритет робочих місць над роздачею допомоги під час Великої депресії. [11]

Вплив радників, зокрема Гопкінса, проявлявся через тісні консультації з Рузвельтом, уникаючи традиційної бюрократії. Стаття зазначає, що Гопкінс жив у Білому домі з 1940 року, що дозволяло йому бутив самому центрі подій, і безпосередньо впливати на прийняття рішень. Його роль посланця виявилася критичною: у 1941 році він переконав Черчилля в американській підтримці через Ленд-ліз, а Сталіна – у стійкості СРСР, розширивши програму до \$50 млрд.

Гопкінс брав участь у ключових конференціях – Атлантика 1941, Тегеран 1943, Ялта 1945 – де тестував ідеї перед їх остаточним затвердженням Рузвельтом, забезпечуючи коаліційну згоду. Його поради щодо компромісів, наприклад, на Ялті щодо радянських інтересів, демонструють реальну оцінку геополітичних загроз. [11]

Особливості публічної комунікації Рузвельта доповнювалися зусиллями Гопкінса, який робив акцент на простоті й доступності. У промові 1935 року Рузвельт назвав WPA хрестовим походом проти безробіття, що відображало ідеї Гопкінса про соціальну справедливість. Радник сприяв формуванню наративів, які транслювалися через радіо, як «Fireside Chats», де Рузвельт пояснював рішення простою мовою, формуючи громадську думку. Стаття наводить цитату Рузвельта до Вендала Вілкі: «Ти зрозумієш, наскільки самотня ця робота, і потребу в комусь, як Гаррі Гопкінс, хто не просить нічого, окрім служіння тобі», що підкреслює неформальний стиль комунікації. Гопкінс також координував звіти для союзників, забезпечуючи прямі канали зв'язку.

По-друге, Гопкінс реально оцінював виклики, як-от здоров'я Рузвельта (рак шлунка з 1937 року) і тиск ізоляціоністів. Його поради спонукали Рузвельта змінити підходи, відходячи від ізоляціонізму до активної підтримки союзників, що посилювало глобальну роль США. Враховуючи все це, Гопкінс став невід'ємною частиною стратегії, де рішення приймалися на основі довіри й оперативності. Якщо бути об'єктивним, його вплив міг мати обмеження через здоров'я Рузвельта, але ефективність комунікації та рішень залишилася високою. Отже, стаття демонструє, як Гопкінс зробив механізми прийняття рішень гнучкими, а публічну комунікацію – переконливою, закладаючи основу для повоєнного порядку. [11]

У статті «Adolf Berle During the New Deal: The Brain Trustee as an Intellectual Jobber» Роберт Томпсон досліджує роль Adolf A. Berle як одного із головних радників т.зв. “brain trust” президента Ф. Д. Рузвельта і показує, як його

інтелектуальна праця й позиція впливали на формування політики того часу. Томпсон підкреслює, що Берле був не просто чиновником, а тим хто пропонував великі ідеї, переходив від однієї задачі до іншої, не стільки працюючи через звичайні адміністративні канали, скільки через інтелектуальне лобі. [39]

Автор зауважує, що хоча Берле не ввійшов у адміністрацію Рузвельта з першого дня, його вплив був значним упродовж періоду 1933–1945 рр. (стаття охоплює цей період).

Томпсон показує, що Берле, як професор права, написав у 1932 р. книгу *The Modern Corporation and Private Property*, яка стала теоретичною базою для політики *New Deal*.

Таким чином, він виступав радше як “інтелектуальний архітектор” політики - формулював принципи, які потім виконували інші в адміністрації.

Однією з ключових тем статті є механізм прийняття рішень та вплив радників. Томпсон стверджує, що Берле не працював за звичною бюрократичною схемою: він не займався лише виконанням наказів, а виступав генерацією ідей, які потім обговорювались і впроваджувались.

Вплив радника виходив за межі формальних посад - він був ідеологом та консультантом. Берле використовував “*brain trust*” як простір для формування нових політичних стратегій - це показує, що рішення Ф. Д. Рузвельта часто спиралися на інтелектуальну роботу радників, а не лише на формальні процедури.

Стаття також розглядає аспект публічної комунікації через призму ролі радників. Зокрема, Томпсон зазначає, що Берле допомагав у створенні публічного іміджу політики *New Deal* - через підготовку промов, рекомендаціями щодо формулювань (що становить останню ланку між радниками і публічною комунікацією).

Це підкреслює, що радники не лише радили політикам, але й були посередниками між політичною стратегією і її донесенням до суспільства. Ще один важливий внесок Томпсона - розгляд зовнішньої політики: Берле переходить до Держдепартаменту в 1939–1940-х роках і долучається до планування післявоєнної економіки.

Це демонструє, що роль радника була не тільки внутрішньополітичною, але й глобальною - радники впливали на зовнішні орієнтири США, отже механізми прийняття рішень мали міжнародний контекст.

Висновок Томпсона: роль радників типу Берле дозволила адміністрації Рузвельта поєднати інтелектуальну основу політики, швидкість реагування і публічну легітимацію. Радник ставав мостом між президентом, бюрократією та громадськістю. Таким чином, механізм прийняття рішень не був лише вертикальним і формальним - він був гнучким, інтелектуально насиченим і комунікаційно орієнтованим. [39]

У першому розділі було показано, що зовнішньополітичний світогляд Ф. Д. Рузвельта формувався на перетині кількох інтелектуальних традицій - вільсоніанства, прогресивізму та практичного досвіду подолання Великої депресії. Саме внутрішні реформи «Нового курсу» стали основою для його подальшого переходу від ізоляціонізму до активного міжнародного лідерства. Концепція «арсеналу демократії» та «чотирьох свобод» відображали поєднання моральних принципів і стратегічних інтересів США. Розділ також вказує, що механізми прийняття рішень Ф. Д. Рузвельта спиралися на вузьке коло довірених радників і продуману публічну комунікацію, зокрема через «fireside chats». Сукупність цих факторів створила унікальну модель президентського лідерства, що заклала фундамент для подальшої трансформації ролі США у світі під час Другої світової війни.

РОЗДІЛ II СТРАТЕГІЯ США ЗА Ф. Д. РУЗВЕЛЬТА: ВІД ПОЛІТИКИ ІЗОЛЯЦІОНІЗМУ ДО ГЛОБАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

2.1. Формування зовнішньополітичних орієнтирів першого президентського строку (1933–1936): економічні виклики та політика «доброго сусідства».

Герберт Гувер, 32-й президент США і попередник а також головний конкурент Ф. Д. Рузвельта на виборах 1933 року, заклав основи Нового курсу, адміністрація Гувера намагалася боротися із Великою депресією що розпочалась у 1929 році, вони запровадило масштабну програму будівництва по всій країні з метою створення нових робочих місць у 1931 році було розпочато будівництво Греблі Гувера – однієї з найбільших гідротехнічних споруд світу заввишки 221 метр, ця гідроелектростанція своїми масштабами не перестає дивувати і по нині.

На жаль не всі ініціативи адміністрації Гувера були ефективні, до прикладу був прийнятий Закон Смута - Гоулі про мита (Smoot-Hawley Tariff Act) за яким багато імпортованої продукції обкладались митом, це спровокувало відповідь країн чию продукцію це зачіпало, що негативно відобразилось на міжнародній торгівлі спровокувавши торгову війну між Європою та США що тільки погіршило світову економічну ситуацію. Саме нездатність зупинити кризу призвело до його поразки на виборах 1933 року та перемогу Ф. Д. Рузвельта. [25]

Перший президентський строк Ф. Д. Рузвельта випав на найбільшу економічну та соціальну кризу з часів першої світової війни, в країні тривала Велика Депресія, чверть американців не мали роботи, працівники не могли прогодувати власні сім'ї багато американців жили на вулиці. Фермери через рясний врожай і зменшений попит були змушені продавати

сільськогосподарську продукцію по цінах які не покривали виплат за землю та інші засоби які часто були придбані під заставу майна у процвітаючі двадцяти роки. Фермерів об'являли банкрутами і виселяли з власних домівок найманим працівниками не було за що придбати їжу та заплатити за оренду.

Відповіддю Ф. Д. Рузвельта на ці проблеми був «Новий Курс» - серія заходів метою яких було виведення США із стану економічної кризи. Спершу увагу було спрямовано на стабілізацію банківської системи, до того навіть у період стабільних 20-х років у США щорічно закривались по 700 банків після початку Великої депресії це число тільки зросло. [2, с 719]

У свій перший день на посаді президента Ф. Д. Рузвельт оголосив чотириденні банківські канікули – закриття банків з метою припинення фінансової паніки. Фінансові експерти розробили Ндзвичайний закон про банки 1933 року його метою було відновити довіру населення до банків. А у своїй першій камінній бесіді президент переконував громадян що гроші безпечніше тримати в банках аніж під матрацом. [31]

5 червня 1933 року США відмовились від золотого стандарту це дозволило збільшити грошову масу. Цей захід допомагав вийти із кризи, до 1936 року більшість держав теж відмовились від забезпечення національної валюти золотом.

16 червня 1933 року Ф. Д. Рузвельт підписав закон Гласса-Стіголла згідно цього закону було створено Федеральну корпорацію страхування депозитів. Вона страхувала банківські рахунки клієнтів в сумі до 2500 доларів підкріплюючи впевненість громадян у банківській системі. Також згідно цього закону банки тепер поділялись на комерційні та інвестиційні що мало на меті зменшити кількість заощаджень інвестованих у фондовий ринок, тепер на ньому могли торгувати тільки інвестиційні банки. [14]

Держава також вперше почала регулювати фондовий ринок, був прийнятий Закон про цінні папери 1933 року відтепер всі корпорації які продавали акції були зобов'язані публікувати всю відповідну інформацію про діяльність та управління компанією щоб інвестори володіли більшою інформацією про компанії в які вони вкладають гроші.

Ф. Д. Рузвельт прийняв закон про економіку який зменшував зарплати держслужбовцям та виплати деяким категоріям військових ветеранів з метою скорочення державних витрат. Було скасовано «Сухий закон» який до того моменту вже довів власну неефективність, це була не тільки відміна непопулярного закон а і можливість повернути державі доходи від сплати акцизів за алкогольні напої.

Було засновано Федеральну адміністрацію з надзвичайної допомоги на чолі з Гарі Гопкінсом це був перший крок для боротьби із безробіттям. Федеральний уряд надавав штатам гроші для допомоги безробітним та безпритульним. Було створено Адміністрацію громадських робіт США яка забезпечила 4 мільйони робочих місць узимку 1933-1934 років і організувала низку вдалих проектів. Ремонт близько 800 000 кілометрів доріг, розширення каналізаційної системи будівництво та оновлення аеропортів та державних шкіл програму було швидко згорнуто через зростаючі витрати.

Було також створено Громадський корпус охорони довкілля що було найуспішнішою програмою з забезпечення робочих місць. Корпус займався ландшафтними роботами в заповідниках природних парках, зонах відпочинку. Робітники отримували стабільну зарплатню, дах над головою їжу та форму. Для молодших робітників передбачалася можливість вчитися і отримати диплом про середню освіту. [2, с 721]

Не оминула уваги і промисловість, в тому ж 1933 році було прийнято Національний закон про відновлення промисловості. Було запущені масштабні

проекти з громадського будівництва, фінансовані федеральним урядом. Було створено Адміністрацію громадських робіт й виділено 3,3 мільярди доларів на спорудження державних будівель, мостів, дамб, портових споруд, водоочисних станцій та прокладання магістралей.

Також було створено Адміністрацію з сільськогосподарського кредитування яка допомогала власникам ферм розрахуватися із боргами та уникнути їх банкрутства фермерам надавались позики на довший термін до 20 років що зменшувало щомісячні платежі. Закон про регулювання сільського господарства його метою було підвищення ціни на аграрну продукцію на врожай та худобу, здійснювались виплати фермерам за те що вони скорочують поголів'я худоби та площу засіяних земель. Це мало зменшити пропозицію на ринку та відповідно збільшити ціну товарів із села.

Як можна побачити Ф. Д. Рузвельт та його адміністрація прийняла дуже велику кількість ініціатив та започаткувало багато програм які були спрямовані на боротьбу із кризою, це був час постійних експериментів, успішні програми розширювались, неефективні швидко припинялись. [2, с 722]

У статті: «What the New Deal Did» Автор дає комплексну оцінку сутності та наслідків Нового курсу Ф. Д. Рузвельта, розкриваючи його не лише як антикризову програму, а як глибоку структурну реформу американського капіталізму. На думку автора, Рузвельт не просто намагався подолати наслідки Великої депресії, а прагнув створити нову економічну систему - більш стабільну, соціально врівноважену й здатну мінімізувати ризики надмірної конкуренції та ринкових коливань. Його політика, хоча й критикувалася за втручання держави в економіку, мала на меті не зруйнувати капіталізм, а зробити його безпечнішим для суспільства. [8]

Автор підкреслює, що реформи Нового курсу були спрямовані на створення системи «ризик-контрольованого капіталізму», у якій уряд відігравав

роль стабілізатора, регулюючи ринки, захищаючи споживачів і робітників, та забезпечуючи соціальні гарантії. В аграрному секторі, наприклад, держава фактично замінила механізм вільної конкуренції, платячи фермерам за скорочення виробництва, аби зменшити надлишки та стабілізувати ціни. Аналогічно у промисловості було створено низку комісій, які регулювали ціни, обмежували нові ринкові входження та встановлювали «правила гри» для всіх учасників. Ці дії - хоч і здавалися антиконкурентними - були покликані відновити довіру до ринків, які зазнали краху через безконтрольну спекуляцію та надвиробництво.

Важливою ідеєю у статті є те, що першочерговою метою Рузвельта була не стільки швидка економічна відбудова, скільки тривала інституційна реформа. Це підтверджують і його слова з другої інавгураційної промови 1937 р., де він зазначив, що «симптоми процвітання можуть стати ознаками катастрофи». Автор тлумачить це як свідчення того, що Рузвельт розумів: кризи створюють унікальні політичні можливості для докорінних змін. Він скористався цим моментом, щоб перебудувати саму структуру американської економіки.

У підсумку автор робить висновок, що головним досягненням Нового курсу стала зміна самого уявлення американців про роль держави. Після 1930-х суспільство остаточно прийняло думку, що федеральний уряд не лише має право, а й обов'язок гарантувати економічну безпеку громадян. Це був фундаментальний зсув у політичній культурі - від мінімалістського лібералізму до держави соціальної відповідальності. [8]

Більшу частину часу в перші шість років свого правління Ф. Д. Рузвельт приділяв внутрішній політиці та в спробах витягнути країну із Великої Депресії. Водночас це не означає що він не приділяв увагу зовнішній політиці, на відміну від президента Герберта Гувера який вважав що причина Великої Депресії криється закордоном, тому він так наполягав на важливості Лондонської конференції та укріплення золотого стандарту на міжнародній арені. Ф. Д.

Рузвельт був переконаний що економічні проблеми походять не з закордону а з середини країни.

Ф. Д. Рузвельт обрав курс економічного націоналізму, він зірвав Лондонську економічну конференцію влітку 1933 року та девальвував долар, виключивши Сполучені Штати з міжнародного золотого стандарту.

Незважаючи на свій ранній підхід до зовнішньоекономічної політики, Рузвельт швидко продемонстрував свої інтернаціоналістські схильності. У 1934 році Рузвельт домігся прийняття Закону про взаємні торговельні угоди, який дозволив йому надавати торговельний статус "найбільш сприяючої нації" країнам, з якими Сполучені Штати уклали торговельні угоди.

У 1933 році Рузвельт кардинально змінив відносини США з Радянським Союзом, встановивши офіційні зв'язки між двома країнами. Рузвельт сподівався, що покращення відносин з СРСР розширить торговельні можливості Америки та стримає японську експансію.

Зрештою, угода не досягла жодного з цих результатів. Ще одним свідченням відданості Рузвельта міжнародній співпраці стала його невдала боротьба в 1935 році за членство США у Світовому суді.

В цей період Ф. Д. Рузвельт досяг найбільших успіхів у зовнішній політиці завдяки політиці «добросусідства» щодо Латинської Америки та країн Західної півкулі. Насправді, Герберт Гувер започаткував ініціативу «доброго сусідства», а Ф. Д. Рузвельт просто дотримувався курсу свого попередника. Політикою «добросусідства» Ф. Д. Рузвельт вперше назвав цей курс в своїй інавгураційній промові 1933 року. [4, 236-240 с.]

Під керівництвом Рузвельта останні американські війська були виведені з Карибського басейну, а Сполучені Штати скасували поправку Платта, за якою уряд Куби зобов'язався визнати право Сполучених Штатів на втручання у справи

своєї країни. Більше того, Сполучені Штати підтримали резолюцію Панамериканської конференції 1933 року, яка передбачала, що жодна країна не має права втручатися у внутрішні чи зовнішні справи іншої країни. Ф. Д. Рузвельт навіть прийняв націоналізацію Мексикою своєї нафтової промисловості в 1938 році, яка призвела до експропріації американських активів, відхиливши заклики до втручання та наказавши Державному департаменту розробити план компенсації. [46]

До осені 1934 року заходи, прийняті під час Ф. Д. Рузвельта «Ста днів», принесли деяке пожвавлення економіки, що ще важливіше, вони відродили надію на те, що країна зможе подолати кризу. Хоча «Новий курс» відштовхнув консерваторів, включаючи багатьох бізнесменів, більшість американців підтримали програми президента. Ця підтримка виявила себе на виборах до Конгресу 1934 року, на яких демократи збільшили свою і без того значну більшість в обох палатах.

Уже до 1935 року Ф. Д. Рузвельт розумів, що змін запроваджених у перші сто днів його президенства недостатньо. Хоча економіка почала поступово відновлюватися після найглибшого спаду взимку 1932–1933 років, її рівень усе ще залишався значно нижчим, ніж до краху 1929 року. Мільйони американців залишалися без роботи, багато хто був безробітним протягом кількох років, і дедалі більше людей починали прислухатися до критиків «Нового курсу» за недостатність реформ. Що становило загрозу на наступних президентських виборах в 1936 році. [16]

Щоб нейтралізувати цю небезпеку, Ф. Д. Рузвельт звернувся до Конгресу із проханням ухвалити новий пакет законодавчих ініціатив у межах «Нового курсу», який отримав назву «Другий новий курс» (англ. Second New Deal). Основні заходи цього етапу включали ухвалення Закону про соціальне забезпечення (Social Security Act), створення Адміністрації прогресу робіт (Works Progress Administration, WPA - Адміністрація з реалізації програм

зайнятості) та прийняття Закону Вагнера (Wagner Act, офіційна назва - National Labor Relations Act або Національний закон про трудові відносини).

Закон про соціальне забезпечення вперше в історії США створив більший рівень безпеки для всіх громадян. Він передбачав систему страхування на випадок безробіття, втрати працездатності та забезпечення людей похилого віку пенсіями. Адміністрація прогресу робіт, яку очолював близький радник президента Гаррі Гопкінс, мала на меті забезпечити безробітних суспільно корисною працею, що дозволяло підтримувати їхні професійні навички та зберігати людську гідність. У період з 1935 по 1941 рік WPA забезпечувала роботою в середньому 2,1 мільйона осіб щомісяця. Працівники брали участь у будівництві доріг, мостів, аеропортів і громадських будівель, у проєктах з охорони природних ресурсів, а також у мистецьких і культурних програмах, створенні настінних розписів у публічних місцях, написанні місцевих і регіональних історій.

Закон Вагнера (Національний закон про трудові відносини) відновив право робітників на колективні переговори, яке було скасоване після визнання Верховним судом неконституційності Національного закону про відновлення промисловості (National Industrial Recovery Act, NIRA). Крім того, цей закон створив Національну раду з трудових відносин (National Labor Relations Board, NLRB - Національна рада з трудових відносин), яка мала розглядати трудові спори та регулювати діяльність профспілок.

Поряд із цими ключовими реформами Конгрес ухвалив і масштабну податкову реформу, яку противники назвали «податком на багатих» (soak-the-rich tax). Вона підвищувала податкові ставки для громадян із великими доходами та для великих корпорацій, що мало забезпечити додаткові надходження до бюджету та продемонструвати соціальну справедливість політики Ф. Д. Рузвельта. [16]

2.2. Від ізоляціонізму до активної міжнародної ролі: дипломатія нейтралітету, ленд-ліз та підготовка до коаліційного лідерства (1937–1941).

Період між 1937 та 1941 роками став переломним у зовнішній політиці Ф. Д. Рузвельта. Саме тоді Сполучені Штати Америки почали поступово відходити від традиційного ізоляціонізму, який визначав їхнє міжнародне становище після Першої світової війни, і переходити до активнішої участі у світових справах. У цей час президент опинився між двома протилежними силами - з одного боку, переконаним ізоляціоністським настроєм більшості американського суспільства, а з іншого - зростанням агресії тоталітарних держав, що загрожувала глобальній безпеці та демократичним цінностям.

Важливим етапом цієї трансформації стала промова Ф. Д. Рузвельта у Чикаго 5 жовтня 1937 року, відома як Quarantine Speech. У ній президент уперше відкрито засумнівався в доцільності політики невтручання, наголошуючи на необхідності морального об'єднання вільних народів перед обличчям агресії. Ця промова не містила прямих закликів до війни чи альянсів, однак стала морально-політичним сигналом, який продемонстрував готовність США брати на себе більшу відповідальність у міжнародних відносинах. Саме з цього моменту почався ідеологічний злам у підходах американської дипломатії - від ізоляціоністського нейтралітету до обережної, але цілеспрямованої підтримки держав, що протистояли фашизму. [38]

У своїй статті: «Roosevelt and the Coming of War» Mark Lowenthal розглядає еволюцію зовнішньої політики Сполучених Штатів у період між 1937 і 1942 роками, зосереджуючись на ролі та підході президента Ф. Д. Рузвельта до питань війни й миру. Центральною темою роботи є те, як Ф. Д. Рузвельт поступово, але неохоче переходив від політики обережного невтручання до активного лідерства у світовій коаліції, що боролася проти тоталітарних держав. Автор пропонує

поділ цього процесу на три етапи: «пошук впливу», «пошук альтернатив» і «пошук стратегії». [29]

У першому періоді, який охоплює кінець 1930-х років, Ф. Д. Рузвельт намагався впливати на міжнародні події опосередковано, не залучаючи США до прямих зобов'язань. Автор вказує, що у цей час у суспільстві панували ізоляціоністські настрої, а Конгрес часто стримував будь-які спроби адміністрації розширити зовнішньополітичну активність. Ф. Д. Рузвельт намагався знайти рівновагу між моральною позицією щодо зростання агресії в Європі та реальними політичними обмеженнями у США. Його дії, як зазначає автор, не були спрямовані на формування чіткої стратегії, а радше являли собою спробу вплинути на ситуацію, зберігаючи безпеку Сполучених Штатів. У цей період політика Ф. Д. Рузвельта була обережною, а засоби впливу обмеженими самим президентом.

Другий етап: «пошук альтернатив» автор визначає як період між 1939 і 1941 роками, коли перед Ф. Д. Рузвельтом постала необхідність ухвалювати стратегічні рішення щодо підтримки Великої Британії. Президент усвідомлював, що поразка Лондона у війні з Німеччиною призведе до глобального дисбалансу сил і загрози для США. Проте він продовжував уникати прямих зобов'язань і не готовий був відкрито визнавати неминучість війни. Mark Lowenthal підкреслює, що Ф. Д. Рузвельт навіть усередині своєї адміністрації уникав чітких формулювань стратегічних цілей. Це створювало напругу між ним і його радниками, особливо військовими, які вимагали конкретних цілей для планування. Прикладом цього є підготовка «Victory Program» у 1941 році стратегічного документу, що фактично передбачав вступ США у війну. Автор показує, що навіть у цей момент Ф. Д. Рузвельт прагнув залишити для себе політичний простір для маневру, не бажаючи публічно визнавати курс на участь у війні. [29]

Mark Lowenthal вважає, що така позиція призвела до серйозного розриву між політичними цілями й військовим плануванням. Військове керівництво, не отримавши чітких вказівок, змушене було самостійно формулювати припущення щодо можливої стратегії США. Це, своєю чергою, створювало ризик невідповідності між політичними рішеннями президента та планами військових. Автор називає цей період своєрідним політичним вакуумом, у якому Ф. Д. Рузвельт прагнув зберегти контроль над процесом, але уникав публічної визначеності. Лише наприкінці 1941 року, коли дипломатичні і військові альтернативи фактично вичерпалися, він був змушений діяти у відповідь на зовнішні події насамперед агресію Японії. [29]

У своїй статті: «FDR vs. Hitler: American Foreign Policy, 1933–1941» Frank Freidel розглядає складний період формування зовнішньої політики Ф. Д. Рузвельта від кінця 1930-х років до початку Другої світової війни. Основна увага приділяється рокам 1937–1941, коли Сполучені Штати поступово відходили від традиційного ізоляціонізму до активної ролі у світових справах. Автор прагне показати, як саме президент поєднував внутрішньополітичні обмеження, страх американського суспільства перед війною та зростаючу необхідність реагувати на агресію нацистської Німеччини. [18]

Автор зображує Ф. Д. Рузвельта як політика, який діяв з великою обережністю, але з чітким усвідомленням того, що утримати США повністю осторонь конфлікту буде неможливо. Події в Європі, зокрема агресія Гітлера проти Польщі, вторгнення до Скандинавії та надзвичайно швидке завоювання Франції, поступово переконували його, що війна неминуче охопить увесь світ. Freidel зазначає, що, незважаючи на риторику нейтралітету, дії Ф. Д. Рузвельта свідомо готували Америку до вступу у війну. Йдеться не лише про збільшення військових витрат чи переозброєння флоту, але й про використання зовнішньополітичних криз як аргументів для зміни громадської думки.

На початку аналізованого періоду президент прагнув дотримуватись політики рівноваги між бажанням допомогти жертвам агресії та необхідністю враховувати ізоляціоністські настрої у Конгресі. Автор наголошує, що навіть у 1939 році, коли вже було очевидно, що Гітлер не зупиниться на Польщі, Ф. Д. Рузвельт намагався діяти в межах закону про нейтралітет і водночас шукати можливість для допомоги союзникам. Він намагався переконати американців, що оборона демократії в Європі є водночас обороною самої Америки, але робив це без відкритих закликів до війни. [18]

Особливу увагу автор приділяє 1940 року часу після падіння Франції, коли США фактично стали єдиною потужною державою, здатною протистояти Німеччині. Freidel підкреслює, що саме в цей період Ф. Д. Рузвельт зробив перші реальні кроки до створення системи колективної безпеки. Він ініціював передачу Британії п'ятдесяти есмінців в обмін на оренду баз, що стало початком тіснішої співпраці між двома країнами. Цей крок був свідомим відходом від нейтралітету, хоча формально президент продовжував стверджувати свою прихильність нейтралітету. Автор звертає увагу на подвійність риторики: Ф. Д. Рузвельт розумів, що без зміни суспільних настроїв війна стане політичною катастрофою, тому його виступи балансували між заспокоєнням громадськості та поступовим її привчанням до думки про неминучість конфлікту.

Freidel показує, що у 1941 році політика президента набуває більш визначеного характеру. Прийняття закону про ленд-ліз (англ. Lend-Lease Act - Закон про передачу в позику або оренду оборонних матеріалів) стало переломним моментом, коли США фактично стали арсеналом демократії. Автор наголошує, що цей закон не лише допоміг Британії, а й визначив подальший формат участі США у війні ще до її офіційного вступу. Freidel називає ленд-ліз дипломатичною формою військової участі, яка дозволила Ф. Д. Рузвельту зберегти політичний баланс, водночас мобілізувавши економіку. [18]

Важливою темою статті є також поступове загострення конфлікту в Атлантиці. Автор детально описує інциденти із судами *Greer*, *Kearny* та *Reuben James*, які використовувались адміністрацією для обґрунтування права на «захисні дії» у морі. Freidel вважає, що кожен із цих епізодів був кроком до фактичної участі у війні, хоча формально Сполучені Штати ще не оголошували її Німеччині. Він зазначає, що після «інциденту Greer» Ф. Д. Рузвельт навмисно використовував риторику оборони, наголошуючи на необхідності «захистити морські шляхи», тоді як на практиці це означало ведення обмежених бойових дій проти німецьких підводних човнів.

Автор бачить у цьому політичну обережність президента, який прагнув діяти в межах підтримки більшості громадян. Опитування того часу показували, що понад половина американців схвалювали допомогу Британії, але лише незначна частина готова була підтримати вступ у війну. Тому Ф. Д. Рузвельт, за словами автора, обрав шлях поступовості політику «напіввоєнного стану», яка дозволила підготувати країну до майбутніх бойових дій без формального порушення законів нейтралітету. [18]

Водночас Freidel підкреслює, що Ф. Д. Рузвельт діяв не лише прагматично, а й керувався моральними міркуваннями. Його виступи 1941 року, особливо промова після інциденту з «Greer» (цей есмінець вступив у бій з німецьким підводним човном). Свідчать про усвідомлення боротьби не просто між державами, а між двома світоглядами демократичним і тоталітарним. Президент прагнув сформувати в американців розуміння, що перемога Гітлера означатиме загрозу самій основі американської демократії. [1, 346-347 с.]

Після укладення Атлантичної хартії (англ. *Atlantic Charter*, серпень 1941 р.) Ф. Д. Рузвельт і Черчилль фактично закріпили спільне бачення післявоєнного світу. Freidel відзначає, що це був момент, коли політика США остаточно відійшла від ізоляціонізму. Відтепер Сполучені Штати відкрито заявляли про

своє бачення майбутнього, заснованого на свободі морів, економічній співпраці та самовизначенні народів.

Автор завершує аналіз подіями кінця 1941 року, коли після нападів на американські судна й напруження в Тихому океані війна стала неминучою. На його думку, Ф. Д. Рузвельт не прагнув вступу у війну через провокації, але створив умови, за яких конфлікт із Німеччиною став питанням часу. Freidel показує, що вступ США у війну через напад на Перл-Гарбор був не випадковістю, а логічним завершенням процесу, який розпочався ще у 1937 році з поступового перегляду політики нейтралітету.

Таким чином, стаття демонструє, що Ф. Д. Рузвельт не був ізоляціоністом у класичному сенсі. Його стратегія була гнучкою, пристосованою до умов суспільного настрою і водночас далекоглядною. Він зумів поступово змінити уявлення американців про місце їхньої країни у світі, підготувавши її до ролі глобального лідера. Freidel описує цей період як перехід від моральної дипломатії до реалізму, у якому моральна аргументація слугувала виправданням для практичних рішень. [18]

У статті Ткачук Т. Позиція США щодо надання військової допомоги Великій Британії на початку Другої світової війни (1939–1941 рр.) досліджується період який став переломним у зміні зовнішньополітичного курсу країни. Автор аналізує, як адміністрація Ф. Д. Рузвельта поступово відійшла від політики ізоляціонізму, що панувала після Першої світової війни, і почала активно залучатися до подій у Європі, усвідомлюючи неможливість залишатися осторонь у ситуації зростання агресії нацистської Німеччини. [5]

На початку статті наголошується, що саме співпраця між США та Великою Британією мала вирішальне значення для перебігу Другої світової війни. Автор визначає, що поступовий перехід від нейтралітету до підтримки союзників став

не лише результатом стратегічних розрахунків, але й реакцією на зміну міжнародної ситуації.

Автор виокремлює кілька етапів цього процесу. Перший етап охоплює період із вересня 1939 до травня 1940 року, коли США офіційно дотримувалися нейтралітету, але водночас запровадили принцип «cash and carry» («плати і вези»), який фактично дозволяв Великій Британії купувати американську зброю. Попри це, уряд Ф. Д. Рузвельта діяв обережно, остерігаючись звинувачень у порушенні нейтралітету та спираючись на недовіру до політики «умиротворення» Невілла Чемберлена.

Другий етап охоплює період після приходу до влади Уїнстона Черчилля у травні 1940 року. Автор відзначає, що саме тоді Ф. Д. Рузвельт остаточно переконався в необхідності підтримати Велику Британію, оскільки її поразка могла б створити пряму загрозу безпеці США. У цей час зростають оборонні витрати, розширюється військове виробництво, а співпраця з Лондоном набуває практичного виміру. Прикладом цього стала угода «есмінці в обмін на бази», яка юридично оформлювала військову допомогу у межах нейтралітету, але фактично закріплювала партнерство між двома державами. [5]

Третій етап, який охоплює вересень 1940 – березень 1941 року, став етапом правового закріплення нової лінії зовнішньої політики. У цей час було ухвалено Закон про ленд-ліз (*Lend-Lease Act* – «закон про передачу в позику або оренду оборонних матеріалів»), який дозволив постачати союзникам зброю та матеріальні ресурси без прямої оплати. Автор зазначає, що прийняття цього закону стало поворотним моментом: США більше не могли вважатися нейтральною державою. Водночас Рузвельт продовжував уникати прямої конфронтації, діючи поступово та переконуючи громадськість у необхідності допомоги союзникам. [33]

Заключний етап охоплює період від березня до грудня 1941 року, коли Сполучені Штати фактично вступили в неоголошену війну. Розширення масштабів ленд-лізу, охорона атлантичних конвоїв і ліквідація законодавчих обмежень нейтралітету свідчили про остаточний розрив із політикою ізоляціонізму. Автор підкреслює, що навіть до нападу на Перл-Гарбор США вже брали активну участь у конфлікті, хоча формально не були воюючою стороною. [5]

У висновках наголошується, що процес відмови від ізоляціонізму був складним і поступовим. Він супроводжувався внутрішньополітичними суперечками, опором ізоляціоністських кіл у Конгресі та необхідністю враховувати громадську думку, яка тривалий час залишалася антивоєнною. Попри ці обмеження, адміністрація Ф. Д. Рузвельта змогла забезпечити стратегічну допомогу союзникам, водночас не порушуючи формально діючих законів. Автор вбачає в цьому прояв гнучкості й політичного реалізму президента, який діяв обережно, але рішуче, готуючи країну до ролі глобального лідера.

Загалом у статті показано, що підтримка Великої Британії у 1939–1941 роках стала ключовим чинником зміни зовнішньополітичного курсу США. Вона створила передумови для формування коаліційного лідерства у роки війни й визначила головні засади американської політики у післявоєнний період. Автор робить висновок, що перехід від нейтралітету до міжнародного активізму був не випадковим, а закономірним результатом усвідомлення нових глобальних реалій, у яких ізоляціонізм уже не відповідав інтересам національної безпеки США. [5]

2.3. США у Другій світовій війні: визначення місця у світі, пріоритети зовнішньої політики та взаємини у трикутнику США–Велика Британія–СРСР.

У статті Воррена Ф. Кімбала: «Franklin D. Roosevelt and World War II» детально розглядається процес ухвалення рішень президентом Ф. Д. Рузвельтом у період напередодні вступу США до Другої світової війни та під час її початкової фази. Автор аналізує дії Рузвельта не як окремі епізоди, а як послідовну стратегію, спрямовану на поступовий перехід від формального нейтралітету до фактичної участі у війні. Головною ідеєю статті є те, що Рузвельт свідомо обирає шлях неоголошеної війни, діючи через обережні кроки, які не суперечили законодавству, але ефективно готували країну до неминучого конфлікту. [21]

На початку статті Кімбал цитує спогади Вінстона Черчилля, який після зустрічі з Рузвельтом у серпні 1941 року повідомив британському кабінету, що президент США «вів війну, але не оголошував її». Ця теза задає загальний напрям аналізу автора: Рузвельт, розуміючи обмеження громадської думки та ізоляціоністські настрої, послідовно розширював рамки президентських повноважень. Він застосовував морські сили для охорони союзних конвоїв, наказав флоту атакувати німецькі підводні човни в Атлантиці та використовував економічні механізми для підтримки Великої Британії, не порушуючи формально законів про нейтралітет. Автор наголошує, що Рузвельт діяв стратегічно, прагнучи спровокувати агресора на дії, які б виправдали активну участь США у війні.

Кімбал докладно описує події 1941 року, коли США вступили у війну проти Японії, Німеччини та Італії протягом чотирьох днів. Автор звертає увагу, що Рузвельт ретельно уникав прямих формулювань про оголошення війни,

наголошуючи, що Америка була атакована і лише захищається. Таке подання подій мало важливе політичне значення, адже знімало з президента відповідальність за ініціацію війни та водночас об'єднувало суспільство навколо ідеї вимушеного захисту. Кімбал відзначає, що ця риторика була продовженням довготривалої лінії поведінки Рузвельта, який намагався створити для американців моральне виправдання участі у конфлікті.

Автор підкреслює, що Рузвельт ще з 1939 року вважав Гітлера «абсолютним злом», а тому бачив у війні не просто боротьбу за безпеку США, а конфлікт між демократією та тиранією. У цьому контексті політика ленд-лізу, проголошена у березні 1941 року, постає як ключовий етап підготовки до війни. Кімбал наголошує, що через ленд-ліз Сполучені Штати не лише підтримали Британію, але й створили систему економічного впливу, яка забезпечила їхню провідну роль у світі після війни. Автор трактує цей закон як форму прихованої мобілізації засіб перетворення американської економіки на «арсенал демократії», ще до офіційного вступу у воєнні дії.

У заключній частині Кімбал аналізує політичну логіку Рузвельта, його вміння балансувати між законністю та необхідністю. Президент, на думку автора, свідомо уникав конфронтації з Конгресом, натомість діяв через поступові зміни законодавства та роз'яснення громадськості. Він формував потрібний йому інформаційний фон війни, переконуючи народ, що боротьба ведеться не за території чи вплив, а за фундаментальні цінності свободу, справедливість і міжнародну стабільність. Таким чином, Ф. Д. Рузвельт створив прецедент президентського лідерства, який поєднував політичну обережність із стратегічною далекоглядністю. [21]

Загалом стаття Воррена Кімбала показує, що вступ США у Другу світову війну був не випадковим результатом агресії противників, а наслідком продуманої політики, спрямованої на захист демократичного світу. Президент діяв не як провокатор, а як прагматичний лідер, який розумів неминучість війни

і підготував свою державу до неї так, щоб уникнути внутрішніх потрясінь. Його стратегія «війни без оголошення» стала одним із найвлучніших прикладів політичної гнучкості в історії американського президентства. [21]

У статті Томаса Д. Моргана «The Industrial Mobilization of World War II: America Goes to War» розглядається процес мобілізації промисловості Сполучених Штатів під час Другої світової війни від перших кроків Ф. Д. Рузвельта у 1939 році до масштабного воєнного виробництва після 1941 року. Автор акцентує увагу на тому, що підготовка до війни не почалася після Перл-Гарбору, а була результатом послідовних дій уряду ще з часів міжвоєнного періоду. Саме тоді, на основі уроків Першої світової війни, з'явилися перші плани промислової мобілізації, серед яких Industrial Mobilization Plan (1930) та Protective Mobilization Plan. Вони визначили загальні принципи переходу країни від мирного до воєнного стану, але практичне їх застосування розпочалося лише після вибуху війни в Європі. [43]

Особливу увагу Морган приділяє політичній ролі Ф. Д. Рузвельта у створенні бази для оборонної економіки. Президент, розуміючи загрозу з боку Німеччини та Японії, ще у 1939 році проголосив «обмежений надзвичайний стан» і заклав основи Protective Mobilization Program. На той момент американська армія залишалася малою, а авіаційні сили технічно застарілими. Проте завдяки державному стимулюванню промисловості виробництво літаків, танків і озброєння зросло в десятки разів. Водночас створення War Resources Board і National Defense Advisory Council дозволило координувати діяльність бізнесу, армії та державних установ.

Автор підкреслює, що справжній прорив у мобілізації настав після ухвалення Lend-Lease Act (Березень 1941 р.), коли США фактично стали «арсеналом демократії». Через програму ленд-лізу Ф. Д. Рузвельт започаткував масштабне постачання зброї та техніки союзникам, що стимулювало зростання виробництва всередині країни. Це рішення, на думку Моргана, стало ключовим

у подоланні економічної депресії та перетворенні США на глобального військово-промислового лідера. [43]

Важливою віхою стала поява Victory Plan у 1941 році, розробленого під керівництвом Генрі Л. Стімсона. План передбачав створення армії з десяти мільйонів військових, масове виробництво техніки й озброєнь, а також централізацію керівництва промисловими потужностями. Морган вважає цей документ своєрідною дорожньою картою американського воєнного успіху, адже саме він забезпечив баланс між ресурсами, військовими потребами та економічною стабільністю.

Після Перл-Гарбору в грудні 1941 року, за словами автора, мобілізація досягла безпрецедентного масштабу. Було створено War Production Board під керівництвом Дональда Нельсона, який об'єднав усі державні, промислові та наукові ресурси. Морган наголошує, що США стали «арсеналом демократії» не лише завдяки масштабам виробництва, а й через демократичний характер управління співпрацю між бізнесом, урядом і робітничими організаціями. За час війни промислове виробництво країни зросло більш ніж удвічі, а продуктивність праці на 25 %. Саме промислова база, створена під час мобілізації, забезпечила економічну стабільність після війни й дозволила США утвердитися як світовій супердержаві. [43]

У вже згадуваній в роботі статті Roosevelt and the Coming of the War: The Search for United States Policy 1937-42 написана Mark Lowenthal згадується третій етап який виокремив автор присвячений періоду після вступу США у війну і він отримав назву: «пошук стратегії» та охоплює період з кінця 1941 до початку 1943 року. Автор зазначає, що війна одночасно вирішила одні дилеми й створила нові. Якщо до грудня 1941 року Ф. Д. Рузвельт вагався між роллю нейтрального посередника й потенційного союзника, то після вступу у війну він постав перед викликом узгодження політичних і воєнних пріоритетів між союзниками. Автор наголошує, що на цьому етапі Ф. Д. Рузвельт перестав бути тільки

американським лідером і почав сприймати себе як керівника ширшої антигітлерівської коаліції. Це вплинуло і на його стиль керівництва: замість внутрішньополітичної обережності він дедалі більше звертав увагу на міжнародну взаємодію, потреби Великої Британії та Радянського Союзу. [29]

Mark Lowenthal підкреслює, що попри декларацію принципу «Germany first» (спершу перемога над Німеччиною), у 1942 році серед союзників не існувало єдиної воєнної стратегії. Ф. Д. Рузвельт підтримував плани вторгнення до Європи (операції *Volero* та *Roundup*), але водночас наполягав на необхідності активних дій уже у 1942 році. Саме його наполягання призвело до реалізації операції *Смолоскип* у Північній Африці першої великої наземної кампанії американських військ. Автор вважає, що Ф. Д. Рузвельт діяв радше як посередник між британськими та американськими військовими, прагнучи компромісу, ніж як ініціатор чіткої стратегії. Така позиція часто викликала напругу з боку американських генералів, які прагнули більш прямолінійного плану дій.

Автор також робить важливе зауваження: навіть під час війни Ф. Д. Рузвельт не завжди чітко формулював політичні цілі, які стояли за воєнними діями. Він розумів, що війна має завершитися не лише перемогою, але й створенням нового міжнародного порядку, проте у 1942 році ці ідеї ще не були конкретизовані. Саме це, на думку автора, зумовило потребу у «пошуку нової політики» вже після початку війни. [29]

Mark Lowenthal робить досить критичний висновок: Ф. Д. Рузвельт був надзвичайно гнучким і майстерним політичним керівником, однак його схильність уникати чітких формулювань і відкладати остаточні рішення часто створювала невизначеність у державній політиці. З одного боку, це дозволяло йому зберігати підтримку суспільства і маневрувати між різними політичними групами. З іншого така обережність призводила до браку стратегічної узгодженості, що іноді затримувало або ускладнювало прийняття ключових

рішень. Автор вважає, що головна слабкість Ф. Д. Рузвельта полягала у періоді «пошуку альтернатив», коли він не зміг перетворити свої прагнення підтримати Британію на чітку концепцію війни та миру для США. [29]

У статті Девіда Рейнольдса «From World War to Cold War: The Wartime Alliance and Post-War Transitions, 1941–1947» розкривається логіка трансформації відносин між США, Великою Британією та СРСР від воєнного партнерства до зародження Холодної війни. Автор показує, що союз трьох великих держав був побудований на необхідності, а не на спільних цінностях, і що напруга в цих відносинах визрівала поступово ще в період спільної боротьби проти Німеччини. [9]

Рейнольдс описує, як у 1941–1942 роках між Вашингтоном, Лондоном і Москвою склався прагматичний союз, заснований на спільній меті перемоги над Гітлером. Кожна сторона переслідувала власні інтереси, і вже тоді відчувалася різниця у підходах до майбутнього Європи. США прагнули до створення нового міжнародного порядку, який би ґрунтувався на колективній безпеці, Велика Британія намагалася зберегти залишки своєї імперської системи, а СРСР гарантувати безпеку за рахунок контролю над прикордонними територіями. Ці розбіжності стали основою подальшого відчуження союзників.

Автор детально описує зміну сприйняття СРСР західними партнерами. На початку війни Москва вважалася життєво важливим союзником, який забезпечує військову перевагу проти Німеччини. Однак після 1943 року дедалі очевиднішою ставала напруженість, спричинена радянською політикою в Східній Європі. Рейнольдс зазначає, що дипломатичні конфлікти між союзниками не почалися раптово після війни вони накопичувалися поступово, коли стало ясно, що Москва формує власну сферу впливу, не узгоджуючи дії з партнерами. [9]

Окрему увагу автор приділяє зміні атмосфери у міждержавних відносинах після перемоги над Німеччиною. Спільна мета зникла, натомість з'явилася

взаємна підозра. У США зростало переконання, що СРСР не зупиниться в Європі, а у Великій Британії розуміли, що без американської підтримки її вплив буде обмежений. Рейнольдс показує, що у цей період між союзниками почала формуватися нова система мислення не коаліційна, а змагальна.

Стаття також описує перехід від воєнної дипломатії до післявоєнної, коли питання військової взаємодії поступилися місцем економічним і політичним інтересам. Автор наголошує, що саме 1945–1947 роки стали моментом, коли «велика трійка» остаточно втратила єдність, і почала формуватися двополюсна структура світу.

Підсумовуючи, Девід Рейнольдс показує, що союз між США, Великою Британією та СРСР був ефективним у воєнних умовах, але не витримав випробування миром. Його розпад був не випадковістю, а наслідком фундаментальних розбіжностей у цілях, ідеології та уявленні про майбутній світовий порядок. [9]

Основний акцент у статті Мартіна Фоллі зроблено на складності управління тристороннім партнерством, де стратегічні інтереси та культурні відмінності часто вступали у суперечність, проте були врівноважені прагматизмом і політичною гнучкістю американського президента. [30]

Фоллі наголошує, що праця Мері Гланц розкриває нові аспекти бюрократичної боротьби у Вашингтоні. Авторка доводить, що найбільшими опонентами Ф. Д. Рузвельта були не зовнішні противники, а власна адміністрація, яка не поділяла його бачення співпраці із СРСР. На її думку, президент розумів важливість радянського фактору у післявоєнному світі та діяв як «практичний ідеаліст», готовий тимчасово жертвувати деякими демократичними принципами задля довгострокового миру. Особливу увагу приділено суперечкам між представниками американського посольства в Москві та спеціальними уповноваженими Рузвельта, такими як генерал Реймонд

Феймонавіль, який виступав за тісну співпрацю з радянською стороною без зайвих умов.

Окремо розглядається праця Стівена Меріта Майнера, що показує ідеологічний вимір альянсу, зокрема вплив релігійного питання на сприйняття Радянського Союзу в західному суспільстві. Майнер демонструє, що офіційна «лібералізація» релігії в СРСР стала важливим інструментом пропаганди, який мав змінити образ радянського режиму в очах союзників, але насправді лише підкреслив глибокі культурні розбіжності.

Маркус Сторлер, у свою чергу, концентрується на відносинах між США та Великою Британією. Він показує, що їхня співпраця була сповнена суперництва, особливо у визначенні майбутнього післявоєнного устрою. На думку Сторлера, Ф. Д. Рузвельт прагнув зблизитися зі Сталіним, частково щоб зменшити вплив британського імперіалізму та запобігти новій ізоляціоністській хвилі в США. Автор рецензії погоджується, що Рузвельт не був наївним романтиком, а гнучким стратегом, який бачив альянс як постійний процес, а не як завершену структуру.

Фоллі підсумовує, що ці дослідження дозволяють відійти від усталеного у холодній війні погляду на «Велику трійку» як на тимчасовий і вимушений союз. Вони показують її як свідомо керований політичний механізм, який завдяки дипломатичній майстерності Рузвельта зміг досягти стратегічної перемоги над Оссю. Ключем до успіху стала не ідеологічна єдність, а здатність постійно адаптуватися до мінливих умов. [30]

У другому розділі було простежено, як зовнішня політика Ф. Д. Рузвельта пройшла шлях від обережного ізоляціонізму до формування активної міжнародної стратегії, що визначила місце США у світі напередодні та під час Другої світової війни. У перші роки правління Ф. Д. Рузвельт зосереджувався на подоланні Великої депресії, однак поступово економічні та політичні виклики

змусили його переосмислити роль Америки у глобальних процесах. Політика нейтралітету, підтримка Великої Британії, розвиток ленд-лізу, зміцнення оборонної промисловості та підготовка до «коаліційного лідерства» стали ключовими кроками у цьому переході. Розділ демонструє, що еволюція політики Рузвельта була поступовою, складною й часто суперечливою, але в підсумку саме вона забезпечила готовність США взяти на себе провідну роль у війні та сформувати основи повоєнного міжнародного порядку.

РОЗДІЛ III ВПЛИВ Ф. Д. РУЗВЕЛЬТА НА ПІСЛЯВОЄННИЙ СВІТОПОРЯДОК

3.1. Атлантична хартія 1941 року: головні принципи та їх реалізація.

Атлантична хартія - це спільна декларація президента США Ф. Д. Рузвельта та прем'єр-міністра Великої Британії В. Черчилля, підписана 14 серпня 1941 року на борту британського лінкора *HMS Prince of Wales* біля узбережжя Ньюфаундленду. Її ухвалення стало важливим політичним кроком, що визначив ідейні засади майбутнього світового порядку ще до офіційного вступу США у Другу світову війну. У документі було сформульовано вісім принципів, серед яких - відмова від територіальних захоплень, повага до права народів на самовизначення, забезпечення економічної співпраці між державами, свобода мореплавства, а також створення системи колективної безпеки. Атлантична хартія стала неформальним програмним актом антигітлерівської коаліції та одним із перших документів, що визначили контури майбутньої Організації Об'єднаних Націй.

Текст Атлантичної хартії має декларативний, але водночас глибоко програмний характер. Його зміст відображає прагнення Ф. Д. Рузвельта та В. Черчилля створити нову міжнародну систему, засновану не на силовому балансі, а на спільних цінностях і принципах міжнародного права. Перші пункти документа проголошують відмову від територіальних захоплень і насильницької зміни кордонів, що фактично засвідчує прагнення союзників відновити довіру до ідеї справедливого миру після досвіду Версальської системи. Особливе значення має третій пункт, який гарантує право всіх народів самостійно обирати форму правління, він став моральною основою для подальших антиколоніальних рухів у другій половині XX століття. [17]

Важливою складовою документа є й економічна частина. Хартія наголошує на необхідності «рівного доступу до світових ресурсів» та створення умов для підвищення добробуту всіх народів, що демонструє прагнення союзників уникнути економічної ізоляції та криз, подібних до Великої депресії. Така концепція передбачала не лише воєнне співробітництво, а й побудову відкритої торговельної системи, яка пізніше лягла в основу Бреттон-Вудської економічної моделі.

Окремо варто виділити гуманітарний вимір документа. У ньому підкреслюється важливість свободи пересування морями та безпеки держав від агресії. Хартія апелює до моральних засад міжнародної політики, зокрема ідеї колективної відповідальності та солідарності народів. Саме це дозволило їй стати універсальним документом, на який згодом посилалися при створенні статутів міжнародних організацій, включно з ООН.

Загалом Атлантична хартія виступила не лише політичним маніфестом двох лідерів, а й ідейним фундаментом нової епохи міжнародних відносин. Вона визначила стратегічні цілі союзників у війні та сформувала морально-правові орієнтири, що вплинули на характер післявоєнного світоустрою - від закріплення принципів рівності держав до формування системи колективної безпеки, яка згодом стала основою повоєнної міжнародної архітектури. [17]

У статті Оскара Шахтера “The Charter’s Origins in Today’s Perspective” та доповіді Пола Кеннеді автори пропонують глибоке осмислення історичних ідей, що лежали в основі Статуту ООН, а також оцінюють їхнє значення для сучасного світу. Шахтер наголошує, що головна мета засновників полягала у створенні дієвої системи підтримання миру та безпеки, побудованої висновках зроблених з Другої світової війни. Він зазначає, що реалісти того часу виходили з необхідності колективних дій наймогутніших держав проти потенційних агресорів. Ідея “чотирьох поліцейських”, яку просував Ф. Д. Рузвельт, передбачала спільне забезпечення миру США, Великою Британією, СРСР і

Китаєм. Автор підкреслює, що саме ця концепція перетворилася на основу майбутньої Ради Безпеки. [24]

Шахтер детально пояснює, як у процесі розробки Статуту було враховано досвід провалу Ліги Націй. Новий міжнародний механізм мав бути ефективнішим завдяки юридично закріпленим повноваженням Ради Безпеки. Водночас компромісом стала вимога одностайності постійних членів, що дало початок праву вето. На думку автора, воно стало політично необхідним елементом, який з одного боку стримував дії ООН, а з іншого захищав малих союзників великих держав.

Особливу увагу автор приділяє концепції колективної безпеки, наголошуючи, що вона діє лише тоді, коли великі держави готові нести витрати та людські жертви навіть у випадках, коли не мають прямого інтересу. Шахтер також аналізує еволюцію принципу державного суверенітету, який у 1945 році вважався фундаментом міжнародного порядку. Він зазначає, що спочатку Статут мав чітко державоцентричний характер, проте розвиток глобалізації, колоніального визволення та прав людини поступово розмив традиційне розмежування між внутрішньою і міжнародною політикою. [24]

У другій частині тексту Пол Кеннеді розглядає історичні обставини створення Статуту, акцентуючи увагу на тому, що його укладали під час війни, коли безпека держав залишалася головним пріоритетом. Він пояснює, що внаслідок цього ООН отримала структуру, орієнтовану передусім на військові питання, тоді як соціально-економічні аспекти були відсунуті на другий план. Автор підкреслює, що сучасні виклики внутрішні конфлікти, екологічні та гуманітарні кризи не були передбачені засновниками. Саме тому, за словами Кеннеді, Статут потребує оновлення, щоб адекватно реагувати на нові типи загроз.

У цілому, стаття пропонує багатовимірний аналіз еволюції міжнародного порядку, закладеного в 1945 році. Вона демонструє, що хоча система ООН виникла як компроміс між реалізмом і ідеалізмом, зміни у світовій політиці поставили перед нею нові вимоги, які вимагають глибокого перегляду принципів, закладених Ф. Д. Рузвельтом та його союзниками. [24]

Стаття Девіда Брейзера присвячена тлумаченню історичного та концептуального значення Атлантичної хартії як ключового етапу у становленні майбутньої системи колективної безпеки, що згодом оформилася в Організацію Об'єднаних Націй. Автор наголошує, що процес створення ООН виник не як абстрактний проєкт ідеалістів, а як відповідь на реальні обставини Другої світової війни, які поєднали страх і невизначеність із прагненням народів до співпраці. У цьому контексті Хартія постає першим документом, що заклав моральні та політичні підвалини глобального порядку після перемоги над нацизмом. [7]

У статті підкреслюється, що термін «United Nations» з'явився завдяки Ф. Д. Рузвельту, а сама концепція майбутньої організації визрівала ще до формального підписання Статуту. Брейзер використовує низку історичних прикладів, щоб показати, наскільки термінологія та уявлення про «Об'єднані Нації» вже функціонували в політичному дискурсі під час війни: від нотаток Дейзі Саклі до висловлювань Черчилля, Трумена та навіть Сталіна. Це дає підстави авторові стверджувати, що майбутня ООН ще до свого створення стала символом спільної боротьби та надією на стабільний мир.

Атлантична хартія подається як ключовий політичний «міст» між воєнними реаліями та повоєнним устроєм. Брейзер детально наводить вісім пунктів Хартії, акцентуючи на тому, що саме шостий пункт став концептуальною основою майбутньої системи безпеки ООН. Сьомий пункт автор пов'язує з подальшим розвитком морського права, а вісімнадцятий - із появою миротворчих механізмів. Такий підхід дозволяє показати, що Хартія не була суто

декларативним документом, а формувала інституційні підходи, які проявилися у Бреттон-Вудській системі, Нюрнберзькому процесі та структурі ООН.

Оцінюючи сучасність, автор наголошує, що сьогодні важливо не лише вивчати текст Хартії, а й пам'ятати про дух солідарності, який її породив. Саме цей моральний фундамент, на думку Брейзера, залишається основою легітимності ООН у XXI столітті. [7]

У статті: «The Atlantic Charter of 1941: A Political Tool of Non-Belligerent America» автор детально пояснює, чому Атлантична хартія була не просто декларацією принципів, а продуманим політичним інструментом зовнішньої політики Ф. Д. Рузвельта. На думку автора, документ слід розглядати окремо від пізніших посилок на нього, насамперед від Декларації Об'єднаних Націй 1942 року, яка вже справді стала програмою воєнних цілей. У 1941 році, коли хартія була створена, Сполучені Штати залишалися формально нейтральними, що визначало її особливий характер. [47]

Однією з ключових тез є те, що хартія виникла в контексті прагнення Ф. Д. Рузвельта впливати на міжнародні події, не вступаючи у війну. Автор показує, що адміністрація розглядала США як провідну нейтральну державу, яка може запропонувати світові базові принципи майбутнього устрою. Це мислення стало продовженням пошуку дипломатичних можливостей, що передували самій хартії: ініціатива щодо конференції нейтральних країн і місія В. Веллеса до Європи. Обидві спроби виявилися безрезультатними, проте вони показали загальне бачення: Америка прагнула формувати принципи, тоді як європейські лідери були зосереджені виключно на війні.

У статті наголошується, що 1940–1941 роки стали переломом у сприйнятті загрози з боку Німеччини. Після падіння Франції Рузвельт усвідомив, що поразка Великої Британії може поставити під загрозу безпеку Сполучених Штатів. Але водночас суспільна думка в країні залишалася переважно ізоляціоністською.

Саме тому будь-яка активніша політика потребувала чіткого обґрунтування, яке публічно пояснювало б спільність цінностей США та Британії. Автор підкреслює, що без британської заяви про воєнні цілі Рузвельту було б важко переконати громадськість підтримати подальше зближення з Лондоном.

Важливою новою думкою, яку вводить автор, є те, що перед зустріччю в Атлантиці Сполучені Штати вимагали від британської сторони публічно заперечити існування будь-яких таємних угод чи майбутніх територіальних домовленостей. Рузвельт остерігався повторення ситуації Першої світової війни, коли США були поставлені перед необхідністю визнавати вже укладені європейськими державами угоди. Це підкреслює прагнення США контролювати зміст майбутнього міжнародного порядку від самого початку. [47]

Також автор детально пояснює механіку узгодження тексту хартії. Деякі пункти викликали суперечки - наприклад, щодо вільної торгівлі або створення міжнародної організації безпеки. Сторони досягли компромісу шляхом навмисної двозначності формулювань. Це характерний стиль дипломатії Ф. Д. Рузвельта: узгоджувати загальні принципи, залишаючи практичні питання відкритими. Автор наголошує, що саме цей стиль визначатиме американську дипломатію протягом усієї війни, зокрема й у відносинах із СРСР.

На думку автора, головне значення хартії полягало у двох елементах: демонстрації моральної єдності англо-американського партнерства та психологічній підтримці Великої Британії, яка переживала найскладніший етап війни. Для США це був спосіб підготувати власне суспільство до більш активної участі у міжнародній політиці, не порушуючи юридичний статус невоюючої держави.

У підсумку автор підкреслює, що хартія була продуктом тонкого політичного розрахунку. Вона поєднувала у собі американські ідеалістичні принципи та реальну потребу створити платформу для тіснішого партнерства з

Британією. Саме тому вона стала прикладом американської дипломатичної моделі у Другій світовій війні. [47]

Стаття являє собою розгорнуту дискусію трьох провідних дослідників - Шестека, Шахтера та Кеннеді - які поєднують історичний і сучасний погляди на витоки Статуту ООН та умови його формування у 1945 році. Кожен з учасників по-своєму висвітлює, як реалії кінця Другої світової війни визначили структуру майбутньої міжнародної організації, її інституції та внутрішні суперечності. [24]

Шахтер акцентує, що засновники ООН працювали в атмосфері високих очікувань і водночас страху перед повторенням 1930-х років. Він підкреслює, що основна логіка творців Статуту спиралася не на ідеалізм, а на тверезий аналіз уроків війни. Центральним для них було прагнення створити механізм колективної безпеки, який би дозволяв великим державам діяти спільно проти агресора. Звідси впливала концепція «чотирьох поліцейських», яку просував Ф. Д. Рузвельт, і яка поклала основу майбутньому Раді Безпеки. Автор наголошує, що ідея колективної безпеки опиралася на багатовікову традицію, але Статут ООН радикально змінив акцент, надавши Раді Безпеки реальні юридичні повноваження вимагати застосування сили. Водночас він визнає, що це породило ключовий компроміс - право вето постійних членів, яке від самого початку викликало суперечки, але розглядалося як неминуча ціна участі великих держав. [24]

Шахтер також підкреслює, що засновники ООН виходили з абсолютного пріоритету національної держави. Статут задумувався як механізм захисту державної незалежності, а не народів чи окремих груп. Він відзначає, що сфера внутрішньої юрисдикції розумілася значно ширше, ніж сьогодні, і що питання колоніалізму трактувалися дуже обмежено. Цінність його аналізу полягає у демонстрації того, як швидко ці уявлення змінилися вже через кілька років, коли міжнародні органи почали втручатися у питання, які раніше вважалися суто внутрішніми - від апартеїду до політичних режимів.

Кеннеді доповнює дискусію тим, що подає погляд не юриста, а історика глобальної політики. Він показує, що Статут був продуктом специфічних політичних реалій - зруйнованої війною Європи, очікування нового підйому Німеччини та Японії та бажання уникнути майбутніх агресій. Автор докладно пояснює, чому структура організації стала надзвичайно державоцентричною та чому військовий вимір безпеки домінував над соціально-економічним. Кеннеді підкреслює, що розробники Статуту мислили в категоріях міждержавних війн і не могли передбачити виклики внутрішніх конфліктів, краху держав та глобальних криз нересурсного характеру.

Отже, стаття дає цінне розуміння того, що Статут ООН став компромісом між ідеалами та суворою логікою воєнного часу. У тексті чітко простежуються не лише принципи його творців, а й ті внутрішні обмеження, які згодом визначили проблемні аспекти функціонування ООН. [24]

3.2. Конференції «Великої трійки» (Тегеран, Ялта, Потсдам), домовленості щодо Європи та Далекого Сходу.

Конференції «Великої трійки» Тегеранська (1943), Ялтинська (1945) та Потсдамська (1945) стали ключовими етапами формування післявоєнного світового порядку. Саме на цих зустрічах лідери США, Великої Британії та СРСР узгоджували стратегічні рішення щодо завершення війни, повоєнного устрою Європи, майбутнього Німеччини та умов участі СРСР у війні проти Японії. На відміну від попередніх дипломатичних контактів, ці конференції дали можливість узгодити не лише військові дії, а й політичні принципи, які визначили майбутні кордони, структуру міжнародної безпеки та засади створення нової міжнародної організації. Тегеран став першим кроком у виробленні спільної стратегії, Ялта моментом формалізації основних

домовленостей, а Потсдам майданчиком їх остаточного закріплення вже після смерті Ф. Д. Рузвельта.

Стаття подає концентрований виклад ключових рішень Тегеранської конференції та показує, як саме співпраця США, Великої Британії та СРСР почала набувати форми реального політичного й стратегічного союзу. Зазначається, що головним досягненням зустрічі стало узгодження дати проведення операції «Оверлорд» і визначення загального плану другого фронту в Європі. Це стало вирішальним кроком у зміцненні довіри між Ф. Д. Рузвельтом і Сталіним, адже радянська сторона давно вимагала конкретних зобов'язань щодо наступу союзників на Заході. [35]

Новим аспектом є детальне пояснення того, як питання Далекого Сходу фактично стало предметом торгів між Вашингтоном і Москвою. Автор показує, що ще на Тегерані Сталін погодився вступити у війну проти Японії в обмін на майбутні територіальні поступки Курильські острови, південний Сахалін і доступ до стратегічних портів у Маньчжурії. Хоча формальні домовленості були винесені на Ялту, саме тут закладено їхній фундамент.

Цінною є також частина статті про майбутнє Східної Європи. Стаття звертає увагу, що питання польських кордонів фактично було вирішено вже у Тегерані, де сторони погодилися на зміщення кордонів на захід. Вперше згадується і позиція Ф. Д. Рузвельта щодо Балтії: формально він вимагав референдумів, але прийняв радянську формулу «відповідно до радянської конституції», що фактично означало згоду на подальшу інкорпорацію.

Також стаття підкреслює, що саме у Тегерані Ф. Д. Рузвельт почав просувати концепцію майбутнього міжнародного порядку, орієнтованого на «чотирьох поліцейських», що стало основою створення ООН. [35]

Ялтинська конференція відбулася в місті Ялта на півострові Крим, і тривала з 4 по 11 лютого 1945 року. У Ялті президент США Франклін Д.

Рузвельт, прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль і лідер СРСР Йосип Сталін прийняли важливі рішення щодо подальшого перебігу війни та післявоєнного світу.

Лідери трьох країн прибули до Ялти, знаючи, що перемога над Гітлером у Європі є практично неминучою, в той же час ситуація на Тихому океані була далеко не такою оптимістичною.

Розуміючи, що перемога над Японією може вимагати тривалої боротьби, США та Велика Британія бачили значну стратегічну перевагу в участі Радянського Союзу в Тихоокеанському театрі військових дій. У Ялті Ф. Д. Рузвельт і Черчилль обговорили зі Сталіним умови, на яких Радянський Союз вступить у війну проти Японії, і всі троє погодилися, що в обмін на потенційно вирішальну участь Радянського Союзу у війні проти Японії, Радянському Союзу буде надані території в Маньчжурії після капітуляції Японії. Це включало південну частину Сахаліну, оренду Порт-Артуру (нині Люшункоу), частку володіння в експлуатації маньчжурських залізниць і Курильські острови. Ця угода була головним досягненням Ялтинської конференції. [36]

Вже було вирішено, що Німеччина буде розділена на окуповані зони, які будуть адмініструватися американськими, британськими, французькими та радянськими військами. Учасники конференції погодилися з принципом, що союзники не мають жодних зобов'язань перед німцями, крім забезпечення мінімуму потрібного для виживання, оголосили, що німецька військова промисловість буде ліквідована або конфіскована, і домовилися, що головні військові злочинці будуть засуджені у міжнародному трибуналі, який згодом засідав у Нюрнберзі. Визначення репарацій було доручено окремій комісії.

Головною проблемою, що обговорювалася на конференції, було питання про те, як поводитися зі звільненими країнами Східної Європи. Досягнуті угоди, які були прийняті Й. Сталіним, передбачали створення «тимчасових урядових

органів, які б широко представляли всі демократичні елементи населення... та якнайшвидше встановлення шляхом вільних виборів урядів, що відповідають волі народу». Великобританія та США підтримували польський уряд у вигнанні в Лондоні, тоді як Радянський Союз підтримував комуністичний польський комітет національного визволення в Любліні. Ні західні союзники, ні Радянський Союз не збиралися змінювати свою позицію, тому вони могли лише домовитися про те, що Люблінський комітет буде розширено за рахунок включення до його складу представників інших польських політичних груп, після чого союзники визнають його тимчасовим урядом національної єдності, який проведе вільні вибори для обрання наступного уряду. Майбутні кордони Польщі також обговорювалися, але рішення не було прийнято. [36]

Після того, як у 1946 році угода, досягнута в Ялті, була оприлюднена, вона зазнала жорсткої критики в США. Це сталося тому, що, як з'ясувалося згодом, Сталін не дотримався своєї обіцянки провести вільні демократичні вибори в Польщі, Чехословаччині, Угорщині, Румунії та Болгарії. Натомість у всіх цих країнах були встановлені комуністичні уряди, некомуністичні політичні партії були придушені, а справді демократичні вибори так і не були проведені. На момент Ялтинської конференції і Ф. Д. Рузвельт, і Черчилль довіряли Сталіну і вірили, що він дотримається свого слова. Жоден з лідерів не підозрював, що Сталін мав намір передати комуністам владу в усіх урядах народного фронту в Європі. Ф. Д. Рузвельт і Черчилль були схильні погодитися з ялтинськими угодами, оскільки помилково вважали, що допомога Радянського Союзу буде вкрай необхідною для перемоги над Японією в Тихоокеанському регіоні та Маньчжурії. У будь-якому разі, наприкінці війни Радянський Союз був військовим окупантом Східної Європи, тому західні демократії мало що могли зробити, щоб змусити Сталіна виконати обіцянки, дані в Ялті. [42]

Увечері 17 липня 1945 року в Потсдамі, неподалік від Берліна, розпочалася зустріч глав держав «Великої трійки» антигітлерівської коаліції - США, Великої

Британії та СРСР. На той час радянські війська вже досягли центру Європи, тоді як британці та американці ще не перетнули Рейн. [28]

Вони мали вирішити суперечливі питання, що залишилися після останньої зустрічі в Ялті в лютому 1945 року: що робити з переможеною Німеччиною, як якнайшвидше покінчити з ще не переможеною Японією в підсумку - остаточно визначити післявоєнний світовий порядок. Але тепер позиції союзників кардинально змінилися. Гаррі Трумен, який увійшов у велику політику лише півроку тому, замінив померлого Франкліна Рузвельта на посаді президента США. Вінстон Черчилль втратив не тільки друга і соратника Рузвельта, а й посаду прем'єр-міністра саме в розпалі переговорів. Його замінив Клемент Еттли з Лейбористської партії, наляканий своєю перемогою на парламентських виборах. Францію взагалі не запросили на переговори. І тільки Сталін не просто зберіг, а й поліпшив свої позиції. Він створив соціалістичний табір з маріонетковими урядами європейських країн, окупованих радянською армією. Виторгував значні репарації від Німеччини і захопив частину її території, яка досі належить Росії (Кенігсберг). Це була остання зустріч «великої трійки», і незабаром між вчорашніми союзниками почалася холодна війна.

Й. Сталін був готовий до головної переваги Гаррі Трумена з атомною бомбою. Радянська розвідка отримала інформацію про створення атомної бомби з самого початку запуску американської ядерної програми восени 1941 року. Натомість Сталін отримав ще більшу перевагу. Всі території Центральної та Східної Європи, які радянська армія «визволила» від нацистів, залишалися під контролем СРСР. І на відміну від Трумена, радянський диктатор не поспішав виводити свої війська.

Франція взагалі не була запрошена на конференцію. Незважаючи на те, що згідно з Ялтинськими угодами, одна з окупаційних зон Німеччини мала бути передана французам. Через таке політичне зневаження французький лідер Шарль де Голль серйозно і надовго образився на британців, а ще більше на американців.

Причому настільки серйозно, що це відгукнулося в 1966 році. Тоді, в розпал холодної війни, де Голль оголосив, що Франція виходить з НАТО, яке було створено в опозиції до СРСР. Французи повернулися до Альянсу після 42-річної перерви.

Розбіжності між країнами Заходу проявилися вже з першого питання - про долю Німеччини. На першому ж засіданні Черчилль запитав Трумена, в яких межах слід розуміти сучасну Німеччину. Американський президент був здивований, спочатку він промовчав, а потім переадресував питання радянській делегації. «Німеччина - це те, чим вона стала після війни. Зараз це, як ми кажемо, географічне поняття», - відповів Сталін. Пізніше до радянського протоколу зустрічі було додано ще одне речення: «Німеччина зараз фактично не існує». Після суперечок було вирішено взяти за основу кордони Німеччини станом на 1937 рік. Але в результаті переговорів ця територія також зменшилася на чверть. Наприклад, Сталін анексував частину німецької провінції Східна Пруссія разом із її столицею Кенігсбергом. Наступного року місто було перейменовано на Калінінград. Ці німецькі території досі залишаються частиною Росії.

На місці окупаційних зон згодом виникли дві німецькі держави - капіталістична ФРН (Західна Німеччина) і соціалістична НДР (Східна Німеччина). А в 1961 році між ними з'явилася Берлінська стіна, яка розділила Німеччину на Схід і Захід майже на тридцять років.

Західні лідери не хотіли накладати на Німеччину важкі репарації, як після Першої світової війни. Вони побоювалися, що в умовах глибокої економічної кризи в країні до влади прийде новий Гітлер. Сталін скористався цим і домогся, щоб СРСР отримав 50% від зазначеної суми репарацій у розмірі понад 20 мільярдів доларів. Компенсація виплачувалася як грошима, так і промисловим обладнанням - цілі німецькі заводи були експортовані до Радянського Союзу. Більше того, Сталін стягував данину як з контрольованої Радянським Союзом Східної Німеччини, так і з територій, окупованих західними державами.

Крім того, йому вдалося виключити Польщу з розподілу німецьких репарацій. Сталін пообіцяв полякам виділити частину компенсації, яку Радянський Союз отримає пізніше. У 1953 році комуністичний уряд Польщі під тиском СРСР взагалі відмовився від грошей. Польща повернулася до цього питання після падіння комуністичного режиму, проте її суперечки з Німеччиною щодо виплат тривають донині.

Приклад Польщі був класичним у цьому відношенні. У Потсдамі Сталін домогся від США і Великобританії визнання прорадянського Уряду національної єдності Польщі. У країні була розгорнута масштабна радянська пропаганда, яка зображувала Червону армію «визволителями», а західні країни - «зрадниками», які здали Польщу нацистам. Питання про кордони Польщі залишалося суперечливим з часів Ялтинської конференції. Ще на початку Другої світової війни СРСР захопив території Західної України та Білорусі, які тоді були частиною Польщі. Сталін вирішив це питання за рахунок Німеччини. Східні німецькі території були передані полякам, встановивши кордон вздовж річок Одер і Нейсе. Таким чином, радянський диктатор вбив двох зайців одним пострілом - він компенсував полякам втрату територій і просунув кордони свого буферного соціального табору далі на захід.

Зустріч у Потсдамі була останньою для глав держав антигітлерівської коаліції. Після її завершення багато суперечок, насамперед територіальних, у різних частинах світу залишилися невирішеними. Учасники домовилися вирішити їх на наступній зустрічі, але вона так і не відбулася. Більше того, відносини між вчорашніми союзниками швидко погіршилися і на початку 1947 року переросли у холодну війну.

Захід сподівався, що новостворена Організація Об'єднаних Націй вирішить спірні питання мирним шляхом. Але навіть тут Сталін залишив для себе лазівку. Ще на етапі обговорення статуту нової організації в червні 1945 року Трумен наполягав на виключенні пункту про право вето для членів Ради Безпеки, єдиної

структури ООН, рішення якої були обов'язковими, але їх повинні були приймати всі члени одноставно. Однак радянська делегація зуміла відстояти це положення. З того часу СРСР, як постійний член Ради Безпеки ООН, часто зловживав правом вето аж до свого розпаду. Зараз його наступниця, Росія, практикує ту саму тактику. [48]

3.3. Вплив Ф. Д. Рузвельта на формування післявоєнного міжнародного порядку, Бреттон-Вудська система.

У липні 1944 року в готелі «Маунт Вашингтон» у Бреттон-Вудсі, штат Нью-Гемпшир, відбулася Валютно-фінансова конференція Організації Об'єднаних Націй, на якій делегати з сорока чотирьох країн створили нову міжнародну валютну систему, відому як Бреттон-Вудська система. Ці країни побачили можливість створення після Другої світової війни нової міжнародної системи, яка б спиралася на невдалий досвід застосування золотого стандарту та Великої депресії та мала забезпечувала післявоєнну відбудову. Це було безпрецедентна співпраця країн, які протягом більше ніж десятиліття встановлювали бар'єри між своїми економіками.

Вони прагнули створити систему, яка не тільки уникла б жорсткості попередніх міжнародних валютних систем, але й вирішила б проблему відсутності співпраці між країнами в рамках цих систем. Класичний золотий стандарт був відкинутий після Першої світової війни. У міжвоєнний період уряди не тільки вдалися до девальвації, але й встановлювали протекціоністські обмеження торгівлі, що тільки погіршило Велику депресію. [15]

Хоча сама Бреттон-Вудська конференція тривала лише три тижні, підготовка до неї тривала кілька років. Головними розробниками Бреттон-

Вудської системи були відомий британський економіст Джон Мейнард Кейнс та головний міжнародний економіст Міністерства фінансів США Гаррі Декстер Вайт. [20]

Кейнс, один із найвпливовіших економістів своєї доби, наполягав на створенні масштабної інституції з достатнім ресурсним потенціалом та правом втручання у разі появи дисбалансів. Такий підхід відповідав його загальній позиції щодо ролі державних інституцій, які, на його думку, повинні мати можливість діяти у кризові періоди. Проєкт Кейнса передбачав заснування глобального центрального банку - Розрахункового союзу (Clearing Union), який мав би емітувати нову міжнародну валюту «банкор» для врегулювання дисбалансів. Він пропонував забезпечити банк ресурсами у розмірі 26 млрд доларів. Кожна країна отримувала б обмежену кредитну лінію для недопущення дефіциту платіжного балансу, а країни з профіцитом мали б спрямовувати надлишок «банкору» назад до союзу, що стримувало б надмірне накопичення резервів. Така схема відображала занепокоєння Кейнса перспективами повоєнної економіки: він припускав можливість нової депресії у США, яка змусила б інші держави обирати між внутрішньою стабільністю та фіксованими валютними курсами.

Проєкт Вайта передбачав значно обмеженіший обсяг повноважень і ресурсів нової інституції. Він виходив з побоювань, що масштабні фонди, запропоновані Кейнсом, фактично використовуватимуться для закупівлі американських товарів, що призвело б до концентрації більшості «банкору» у США. Вайт пропонував створити стабілізаційний фонд, який не емітував би власної валюти, а базувався б на обмежених внесках національних валют і золота загальною сумою 5 млрд доларів, що стримувало б надмірну емісію резервних коштів. [15]

Жоден з них не отримав повністю того, чого хотів, а банкор виявився класичним провалом, але в інших аспектах обидва могли бути задоволені

результатами обговорення. Бреттон-Вудська угода передбачала створення нової стабілізуючої системи, яка також була б орієнтована на вільні ринки та вільну торгівлю. Ця система (зрештою) сприяла створенню двох нових інституцій - МВФ та Міжнародного банку реконструкції (сьогодні відомого як Світовий банк). Світовий банк мав надавати технічну та фінансову допомогу економікам, що перебували у скрутному становищі, по всьому світу - спочатку це були країни Європи та Азії, що постраждали від війни. Тим часом МВФ був покликаний надавати допомогу будь-якій країні-члену, яка не могла задовольнити свої потреби в іноземній валюті. Однак така допомога надавалася за умови, що країна, про яку йшлося, була готова дотримуватися вказівок і пропозицій МВФ. У свою чергу, МВФ фінансувався за рахунок валюти та золота, наданих країнами-членами. Звичайно, і МВФ, і Світовий банк розробили багато інших місій.

Згодом стало зрозуміло, що Бреттон-Вудська система не зможе функціонувати так, як це було передбачено першопрохідцями. Світові ринкові економіки залишалися надто вразливими, щоб підтримувати настільки складний міжнародний валютний режим, який пропонували Кейнс і Вайт. У результаті роль світового «резервного банкіра» дедалі більше переходила до самих Сполучених Штатів. Критики стверджували, що Бреттон-Вудс фактично перетворився на офіційний механізм, що дозволяв США приховувати своє фактичне становище кредитора останньої інстанції.

Попри це, якщо саме такою була його реальна функція, система виконувала її досить ефективно майже два десятиліття. Хоча певні труднощі проявилися вже на ранніх етапах. Багатьом державам бракувало доларових резервів, необхідних для підтримання курсової стабільності. Однак численні програми американської допомоги, спрямовані на відбудову Європи та стримування радянського впливу, зняли цю проблему. Коли ж економіки Європи та Азії почали відновлюватися, США зіткнулися з дефіцитом золота. Вашингтон

гарантував його купівлю за фіксованою ціною у 35 доларів за унцію, тому інші уряди масово обмінювали свої доларові резерви саме на золото.

Незважаючи на такі труднощі, серйозні ознаки виснаження система виявила лише наприкінці 1960-х років. Тоді її структурні вади стали очевидними. По-перше, уряди та міжнародні організації, які давно вважали, що Бреттон-Вудська система надає США надмірні повноваження, почали відкрито висловлювати це невдоволення. По-друге, самі Сполучені Штати поступово усвідомлювали, що жодна економіка не може бути фінальним гарантом для решти світу, особливо в умовах зростаючої глобалізації. По-третє, масштаби міжнародних фінансових потоків стали занадто великими, щоб їх могла ефективно обслуговувати система, розроблена в 1944 році: за два десятиліття обсяги капіталу зросли багаторазово. [44]

Після кількох невдалих спроб реформувати систему США та інші держави змушені були визнати неминуче. У травні 1971 року президент Річард Ніксон оголосив, що долар більше не буде конвертуватися в золото. До 1973 року провідні індустріальні держави відмовилися від фіксованих валютних курсів, і їх валюти почали вільно коливатися на світових ринках. [27]

Бреттон-Вудська система залишила важливу спадщину. Інституційно - це створення Світового банку та Міжнародного валютного фонду, які пережили саму систему і стали ключовими елементами сучасної глобальної економіки. Ба більше, навіть якщо механізми системи вже не відповідали вимогам сучасної економіки, вони були цілком ефективними у світі, для якого їх було створено. Система забезпечила стабільність валют, що відновлювалися після війни, та захистила економіки, які потребували підтримки. Можливо, найбільшою спадщиною Бреттон-Вудса стало саме підтвердження того, що міжнародна валютна система може бути створена та функціонувати.

У статті Стівена Шлезінгера розкривається ключова роль Ф. Д. Рузвельта у створенні Організації Об'єднаних Націй, причому значна увага приділена тому, що справжній масштаб його впливу став зрозумілим лише після оприлюднення секретних матеріалів американської військової розвідки. Автор підкреслює, що вже з 1942 року Рузвельт активно працював над архітектурою післявоєнного устрою, побоюючись повернення американського ізоляціонізму. Для нього створення ООН стало не лише стратегічним завданням, а й особистим проєктом, який він розглядав як завершення своєї політичної кар'єри. [41]

Особливу увагу Шлезінгер приділяє розкриттю ролі секретної системи перехоплення дипломатичних повідомлень союзних і нейтральних держав. Оприлюднені архіви показують, що Вашингтон мав доступ до позицій практично всіх країн, які брали участь у конференції в Сан-Франциско. Це дозволило США не лише формувати порядок денний, а й активно впливати на хід дискусій, просуваючи власну концепцію Ради Безпеки та принципу вето.

У тексті докладно описано, як адміністрація Рузвельта використала цю інформацію для нейтралізації опору середніх і малих держав, які виступали проти «привілейованого статусу» великих держав. Зокрема показано, що Франція, Туреччина, кілька латиноамериканських держав та інші учасники висловлювали побоювання щодо концентрації влади в руках «великої п'ятірки». США цілеспрямовано працювали над тим, щоб зняти ці заперечення, переконуючи партнерів у необхідності вето як механізму реальної роботи Ради Безпеки.

Стаття також висвітлює складну динаміку взаємин із СРСР щодо Польщі та інших прикордонних регіонів. Незважаючи на очевидні напруження, Вашингтон продовжував прагнути будь-якою ціною забезпечити участь СРСР у новій міжнародній організації, вважаючи це ключовою умовою майбутньої стабільності.

Загалом, Шлезінгер демонструє, що створення ООН не було абстрактним проєктом міжнародного ідеалізму. Це був глибоко прагматичний процес, у якому США, за ініціативи Ф. Д. Рузвельта, використали усі доступні інструменти для формування інституцій, покликаних підтримувати повоєнний порядок і запобігати новим глобальним конфліктам. [41]

Статут ООН був підписаний 26 червня 1945 року представниками 50 країн, які брали участь у Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань міжнародної організації в Сан-Франциско. Концепція міжнародного миру та безпеки в Статуті ООН почала розвиватися з ідей, висловлених в Атлантичній хартії в серпні 1941 року. Але за два місяці до цього в Лондоні в Декларації йшлося про необхідність глобальної співпраці.

Походження Статуту Організації Об'єднаних Націй можна простежити до Атлантичної хартії, підписаної 14 серпня 1941 року, в якій Франклін Д. Рузвельт, президент Сполучених Штатів Америки, і Вінстон Черчилль, прем'єр-міністр Сполученого Королівства, оприлюднили «певні спільні принципи національної політики своїх країн, на яких вони базують свої надії на краще майбутнє для світу». У восьмому пункті цього документа, йшлося про майбутнє «створення ширшої та постійної системи загальної безпеки».

1 січня 1942 року двадцять шість держав, що воювали з країнами Осі, включаючи Сполучені Штати, Велику Британію, Китай та Союз Радянських Соціалістичних Республік (СРСР), підписали спільну програму цілей і принципів, викладену в Атлантичній хартії, в документі, який став відомий як «Декларація Об'єднаних Націй». Пізніше до цієї Декларації приєдналися ще двадцять одна держава. У Декларації Об'єднаних Націй вперше офіційно було використано термін «Об'єднані Нації». Назва «Об'єднані Нації» була придумана президентом Сполучених Штатів Франкліном Д. Рузвельтом. [45]

Пізніше у 1943 році під час Тегеранської конференції уряди-учасниці прийняли Спільну декларацію чотирьох держав, в якій, серед іншого, вони «визнали необхідність якнайшвидшого створення загальної міжнародної організації, заснованої на принципі суверенної рівності всіх миролюбних держав».

Остаточний документ, підготовлений на конференції у Думбартон-Окс та опублікований 9 жовтня 1944 року, став відомий як «Пропозиції щодо створення загальної міжнародної організації», що стало початковим робочим документом на конференції в Сан-Франциско в 1945 році. [45]

Переговори щодо майбутньої міжнародної організації продовжилися на Ялтинській конференції, в якій з 4 по 11 лютого 1945 року взяли участь президент Рузвельт, прем'єр-міністр Черчилль і прем'єр Сталін. Протокол цієї конференції містив розділ, присвячений «Світовій організації», в якому, серед іншого, було прийнято рішення про скликання «Конференції Об'єднаних Націй щодо запропонованої світової організації» у Сполучених Штатах 25 квітня 1945 року. У цьому документі було зазначено країни, які будуть запрошені на конференцію, а також текст запрошення, яке буде надіслано.

12 квітня 1945 року, раптово помер президент Рузвельт, чийм державницьким здібностям так багато завдячували плани проведення Сан-Франциської конференції. Певний час існували побоювання, що конференцію доведеться відкласти, але президент Трумен вирішив виконати всі вже зроблені приготування, і конференція відкрилася в призначений день. [45]

Представники 50 країн зібралися в Сан-Франциско в квітні-червні 1945 року, щоб завершити роботу над Статутом Організації Об'єднаних Націй. Окрім Генеральної Асамблеї всіх держав-членів та Ради Безпеки, до складу якої входили 5 постійних і 6 непостійних членів, Статут передбачав створення Економічної і соціальної ради з 18 членів, Міжнародного суду, Опікунської ради

для нагляду за певними колоніальними територіями та Секретаріату під керівництвом Генерального секретаря. Адміністрація Рузвельта прагнула уникнути помилок Вудро Вільсона, який просував ідею Ліги Націй у Сенаті. Вона шукала двопартійної підтримки, і у вересні 1943 року Республіканська партія схвалила участь США в післявоєнній міжнародній організації, після чого обидві палати Конгресу переважною більшістю голосів підтримали цю участь. Рузвельт також прагнув переконати громадськість, що міжнародна організація є найкращим засобом запобігання майбутнім війнам. 28 липня 1945 року Сенат схвалив Статут ООН 89 голосами проти 2. Організація Об'єднаних Націй була створена 24 жовтня 1945 року після того, як 29 країн ратифікували Статут. [34]

Третій розділ показує, що вплив Ф. Д. Рузвельта на післявоєнний міжнародний порядок був системним і багатовимірним. Через Атлантичну хартію він заклав морально-політичні засади нового світового устрою, зосереджені на колективній безпеці, самовизначенні та економічній співпраці. Конференції «Великої трійки» демонструють його здатність поєднувати воєнні цілі з довгостроковим баченням політичної стабільності в Європі та Азії, навіть попри складні переговори зі Сталіним. Бреттон-Вудська система стала практичним втіленням його прагнення створити керовану світову економіку, яка б запобігала кризам і підтримувала відбудову. Формування ООН завершило це бачення інституційно. Загалом Рузвельт не просто реагував на виклики війни - він запропонував концепцію глобального порядку, яка визначила міжнародні відносини на десятиліття вперед.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі було досліджено формування та реалізацію зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки часів президентства Франкліна Делано Рузвельта, а також її безпосередній вплив на структуру та принципи післявоєнного міжнародного порядку. Проведений аналіз показує, що зовнішньополітичний курс Рузвельта був не лише реакцією на глобальні кризи та виклики 1930–1940-х років, але й системним, стратегічно продуманим проектом, який суттєво трансформував роль США у світі.

Підсумки до розділу 1. Ідейні та інтелектуальні засади зовнішньополітичного світогляду Рузвельта

Перший розділ роботи продемонстрував, що погляди Рузвельта формувалися на перетині американського вільсоніанства, традиційного ізоляціонізму та нових соціально-економічних реалій епохи «Нового курсу». Значну роль у становленні його підходу до міжнародних відносин відіграв досвід Вудро Вільсона, зокрема його уявлення про світовий порядок, заснований на кооперації, моральних принципах і міжнародних інституціях. Проте Ф. Д. Рузвельт не був прямим послідовником вільсоніанства: він адаптував ці ідеї до суворого контексту зростання тоталітарних режимів та економічної нестабільності. Це дозволило йому сформувати власний світогляд на перетині ідеалізму та прагматизму, що й визначило характер його рішень у міжнародній сфері.

Важливо також, що внутрішньополітичні виклики 1930-х років насамперед Велика депресія змусили Рузвельта переосмислити межі державного втручання, роль економічної стабільності та соціальної безпеки. Досвід проведення «Нового курсу» виробив у нього схильність до експериментування, сміливих рішень та готовності використовувати державні інституції як інструмент перетворень.

Саме ці управлінські навички стали фундаментом його подальшої міжнародної політики.

Концепція «Чотирьох свобод», що була проголошена Рузвельтом у 1941 році, чітко висвітлила його зовнішньополітичне бачення. Вона поєднувала гуманістичні принципи зі стратегічними цінностями вільного світу та фактично стала моральною рамкою для майбутнього повоєнного устрою. Аналіз показав, що ця концепція мала не лише пропагандистське значення, а й стала основою для формування союзницьких відносин, міжнародних інститутів і післявоєнної політики США.

Вплив радників, кабінету та особистого кола президента визначив гнучкість механізму прийняття рішень. Рузвельт використовував багатоканальну модель консультацій, поєднуючи інституційні структури та неформальні контакти, що давало змогу швидко адаптуватися до мінливих обставин і зберігати домінуючу роль президента в зовнішній політиці.

Підсумки до розділу 2. Стратегія США під час переходу від ізоляціонізму до глобального лідерства

У другому розділі було розкрито трансформацію зовнішньої політики США від політики невтручання до активної міжнародної участі. На першому етапі своєї каденції Ф. Д. Рузвельт зосереджувався переважно на регіональних питаннях і на політиці «доброго сусідства» в Західній півкулі. Ця політика дозволила США суттєво покращити відносини з Латинською Америкою, зменшити напруження та створити зону стабільності, яка стала важливою у майбутній війні.

У 1937–1941 роках, на тлі загострення міжнародної ситуації, Рузвельт поступово відходить від ізоляціоністського підходу, при цьому формально дотримуючись політики нейтралітету. Аналіз дипломатії нейтралітету показав, що Рузвельт застосовував її як гнучкий інструмент, який дозволяв йому

допомагати країнам антигітлерівської коаліції та одночасно уникати прямого військового втручання. Запровадження таких механізмів, як Cash-and-Carry, Destroyers-for-Bases та, найголовніше, ленд-ліз, створило передумови для того, щоб США ще до вступу у війну стали «арсеналом демократії».

У підпункті 2.3 було продемонстровано, що після вступу у війну США швидко перетворилися на фактичного лідера союзу. Відносини в трикутнику США – Велика Британія – СРСР стали ключовими для перемоги над державами Осі, але їхня природа була набагато складнішою, ніж показувала офіційна риторика. Рузвельт вмів балансувати між інтересами союзників: стримувати британські інтереси, підтримувати робочий діалог зі Сталіним та водночас формувати спільне бачення майбутнього світу. Його дипломатія була гнучкою, персоналізованою і стратегічно виваженою.

Підсумки до розділу 3. Рузвельт як архітектор післявоєнного міжнародного порядку

Третій розділ зосереджувався на внеску Рузвельта у побудову післявоєнної системи міжнародних відносин. Аналіз Атлантичної хартії 1941 року показав, що цей документ став не лише декларацією принципів, але й своєрідною політичною програмою майбутнього світового устрою. Хартія містила ідеї, які згодом лягли в основу Статуту ООН: відмову від агресії, право на самовизначення, економічну кооперацію, колективну безпеку. Вона також стала ідейним символом співпраці союзників і моральним орієнтиром для післявоєнної дипломатії.

У пункті 3.2 було проаналізовано конференції «Великої трійки». Зустріч у Тегерані заклала основу спільної військової стратегії; Ялтинська конференція стала кульмінацією узгодження політичних принципів щодо Європи та Далекого Сходу, Потсдамська завершила інституційне оформлення домовленостей. Хоча Ф. Д. Рузвельт помер до Потсдамською конференції, саме його політичне

бачення визначило рамки перемовин і підходи союзників до формування системи безпеки та розподілу сфер впливу.

Особливе місце у розділі посідає Бреттон-Вудська система. Робота показала, що Рузвельт відіграв ключову роль у заснуванні міжнародних економічних інституцій МВФ та Світового банку. Саме вони стали підвалинами стабільності світової економіки після війни. Створення нової валютно-фінансової архітектури забезпечило відкритість торгівлі, регульованість валютних відносин і запобігання економічним кризам, подібним до Великої депресії.

Узагальнюючи висновки розділу, можна стверджувати, що Рузвельт виступив одним із головних архітекторів сучасної системи міжнародних відносин. Його ідеї міжнародна безпека на основі великої коаліції, інституційна взаємодія, економічна співпраця стали фундаментом ООН, післявоєнної структури Європи й загальної моделі світового порядку другої половини ХХ століття.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що зовнішня політика Ф. Д. Рузвельта була унікальним явищем у світовій дипломатії. Вона поєднувала стратегічне бачення, моральні принципи та інституційні інновації. Ф. Д. Рузвельт зумів трансформувати США з регіональної сили в глобального лідера, використовуючи дипломатію, економічні механізми, персональні контакти, а також здатність формувати міжнародний порядок не через домінування, а через створення правил. Його спадок залишається фундаментом сучасної системи міжнародних відносин.

Отримані результати мають як наукове, так і практичне значення. Дослідження дозволяє глибше зрозуміти логіку американської зовнішньої політики, механізми формування коаліцій та міжнародних інституцій. Сильними сторонами роботи є системність аналізу, використання різноманітних джерел та

поєднання політичної, економічної й дипломатичної складових. До потенційних обмежень можна віднести те, що оцінка ролі Ф. Д. Рузвельта значною мірою спирається на доступні інтерпретації істориків та документальні джерела, які інколи відображають різні погляди. Практичне застосування результатів можливе у викладанні історії міжнародних відносин, аналізі сучасної американської політики та розробці рекомендацій щодо зовнішньополітичної стратегії держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галушка Андрій, Брайлян Єгор. Змова диктаторів. Поділ Європи між Гітлером і Сталіним 1939-1941. 2018 р. Харків. 366 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Brailian_Yehor/Zmova_dyktatoriv_Podil_Yevropy_m_izh_Hitlerom_i_Stalinym_1939-1941.pdf?PHPSESSID=2kpt901isnfalod1bica916er3 (дата звернення: 08.10.2025)
2. Девід Е. Шай. Історія Америки (11-те видання). Львів. Літопис. 2023 р. 1112 с.
3. Енциклопедія Британіка. «New Deal».
4. Інавгураційні промови Президентів США. Харків. «Фоліо». 2009 р. 335 с.
5. Ткачук Т. Позиція США щодо надання військової допомоги Великій Британії на початку Другої світової війни (1939–1941 рр.). Проблеми всесвітньої історії. 2022. № 1 (17). 111–117 с.
6. Arsenal of Democracy. American Heritage Museum. URL: <https://www.americanheritagemuseum.org/exhibits/world-war-ii/arsenal-of-democracy/> (дата звернення: 08.10.2025)
7. David Brazier The Atlantic Charter: Revitalizing the Spirit of the Founding of the United Nations Over Seventy Years Past. UN Chronicle. 2 липня 2013 р. URL: <https://www.un.org/en/chronicle/article/atlantic-charter-revitalizing-spirit-founding-united-nations-over-seventy-years-past> (дата звернення: 15.11.2025).
8. David M. Kennedy. What the New Deal Did. Political Science Quarterly том 124 № 2. 2009 р. Oxford University Press. URL: https://www.jstor.org/stable/25655654?read-now=1&seq=17#page_scan_tab_contents (дата звернення: 08.10.2025)
9. David Reynolds. From World War to Cold War: The Wartime Alliance and Post-War Transitions, 1941–1947. The Historical Journal. Том 45 № 1. Cambridge University Press. 211–227 с. URL: https://www.jstor.org/stable/3133637?read-now=1&seq=16#page_scan_tab_contents (дата звернення: 04.10.2025)

10. E. T. Lim. The Lion and the Lamb: De-mythologizing Franklin Roosevelt's Fireside Chats. *Rhetoric and Public Affairs* том 6, № 3. 2003 рік. Michigan State University Press. URL: <https://www.jstor.org/stable/41939843> (дата звернення: 04.10.2025)
11. FDR 4 Freedoms. Harry Hopkins: New Deal Relief Czar and FDR's Closest Advisor. https://fdr4freedoms.org/wp-content/themes/fdf4fdr/DownloadablePDFs/II_HopeRecoveryReform/11_HarryHopkins.pdf (дата звернення: 03.10.2025)
12. FDR and the Four Freedoms Speech. FDR Library. URL: <https://www.fdrlibrary.org/four-freedoms> (дата звернення: 03.10.2025)
13. Federal Reserve History. Banking Act of 1933 (Glass-Steagall). 2013 рік. URL:
14. Federal Reserve History. Banking Act of 1933 (Glass-Steagall). URL: <https://www.federalreservehistory.org/essays/glass-steagall-act> (дата звернення: 28.10.2025)
15. Federal Reserve History. Creation of the Bretton Woods System. URL: <https://www.federalreservehistory.org/essays/bretton-woods-created> (дата звернення: 28.10.2025)
16. Frank Freidel. The «Second New Deal» of Franklin D. Roosevelt. Енциклопедія Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Franklin-D-Roosevelt/The-Second-New-Deal> (дата звернення: 13.10.2025)
17. Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum. The Atlantic Charter. URL: https://www.fdrlibrary.org/documents/356632/390886/atlantic_charter.pdf/30b3c906-e448-4192-8657-7bbb9e0fdd38? (дата звернення: 13.10.2025)
18. Freidel F. FDR vs. Hitler: American Foreign Policy, 1933–1941 // *Proceedings of the Massachusetts Historical Society. – Third Series.* том 99. Бостон, 1987. с. 25–43. (дата звернення: 06.11.2025)
19. Garrett, J. "From Isolation to Action: The Persuasive Rhetoric of President Franklin D. Roosevelt". Магістерська робота. University of North Texas. 2014 р. 150 с. URL:

https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc501089/m2/1/high_res_d/1002778372-Garrett.pdf (дата звернення: 07.09.2025).

20. James Chen. Bretton Woods Agreement and the Institutions It Created. URL: <https://www.investopedia.com/terms/b/brettonwoodsagreement.asp> (дата звернення: 11.11.2025).
21. James J. Kimble. FRANKLIN D. ROOSEVELT, 1941 STATE OF THE UNION ADDRESS ("THE FOUR FREEDOMS") (6 January 1941). Voices of Democracy 3 2008 p. Seton Hall University. 63-82 с. <https://voicesofdemocracy.umd.edu/wp-content/uploads/2010/07/kimble-roosevelt.pdf> (дата звернення: 11.11.2025).
22. Jennifer Rigdon. Destroyers-for-Bases: A Win-Win for Allied Maritime Superiority. Naval History том 35, №2. 2024 р. <https://www.usni.org/magazines/naval-history-magazine/2021/april/destroyers-bases-win-win-allied-maritime-superiority> (дата звернення: 11.11.2025).
23. Jeremy Lloyd. Theories of Presidential Decision Making: Wilson, Roosevelt, and the Soviet Union. Sigma: Journal of Political and International Studies, том 23. 2005 р. https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1161&context=sigma&utm_source (дата звернення: 11.11.2025).
24. Jerome J. Shestack, Oscar Schachter and Paul Kennedy. The Charter's Origins in Today's Perspective. Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting. Том 89, 1995 р. 45–52 с. URL: <https://www.jstor.org/stable/25658885> (дата звернення: 14.11.2025).
25. Khan Academy. The presidency of Herbert Hoover. URL: <https://www.khanacademy.org/humanities/us-history/rise-to-world-power/great-depression/a/the-presidency-of-herbert-hoover> (дата звернення: 14.11.2025).
26. Kristen D. Burton. The Four Freedoms. The national WW2 museum. URL: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/four-freedoms> (дата звернення: 14.11.2025).
27. Luxembourg centre for contemporary and digital history. The collapse of the Bretton Woods System. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/->

[/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/b09e240f-3f85-47bd-ac50-4f572488218c](#) (дата звернення: 14.11.2025).

28. Luxembourg centre for contemporary and digital history. The Yalta Conference. URL: <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1dc7e103-8078-45e1-b8ac-2199a9be5783/2d612dca-8360-46a1-9ea8-c5a0c191b8be> (дата звернення: 17.11.2025).
29. Mark M. Lowenthal. Roosevelt and the Coming of the War: The Search for United States Policy 1937-42. Journal of Contemporary History. 1981 р. Том 16, № 3. 413-440 с. URL: https://www.jstor.org/stable/260313?read-now=1&seq=21#page_scan_tab_contents (дата звернення: 17.11.2025).
30. Martin H. Folly. Review Essay: Friends of a Kind: America and Its Allies in the Second World War. Journal of American Studies, том 40, № 3, 2006 р. 635–644 с. URL: <https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/5739/2/Fulltext.pdf> (дата звернення: 09.11.2025).
31. Miller Center. March 12, 1933: Fireside Chat 1: On the Banking Crisis URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-12-1933-fireside-chat-1-banking-crisis> (дата звернення: 27.11.2025).
32. Miller Center. October 5, 1937: Quarantine Speech. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-5-1937-quarantine-speech?> (дата звернення: 27.11.2025).
33. National Archives. Lend-Lease Act (1941). URL: <https://www.archives.gov/milestone-documents/lend-lease-act> (дата звернення: 27.11.2025).
34. Office of the Historian. The Formation of the United Nations, 1945. URL: <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/un> (дата звернення: 08.09.2025).
35. Office of the Historian. The Tehran Conference, 1943. URL: <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/tehran-conf> (дата звернення: 08.09.2025).

36. Office of the Historian. The Yalta Conference, 1945. URL: <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/yalta-conf> (дата звернення: 23.09.2025).
37. Pelcová, J. «Franklin Delano Roosevelt and the Making of U.S. Foreign Policy: 1933–1941». Магістерська робота. Університет Мосарика. 2015 р. 120 с. URL: https://is.muni.cz/th/eo22j/Pelcova_diploma_thesis_final_Archive.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
38. Quarantine Speech 5 ЖОВТНЯ 1937 р. Miller Center. <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/october-5-1937-quarantine-speech> (дата звернення: 08.09.2025).
39. Robert Thompson. Adolf Berle During the New Deal: The Brain Truster as an Intellectual Jobber . 2018 р. Georgetown University. URL: https://scholarship.law.georgetown.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3121&context=facpub&utm_source (дата звернення: 08.09.2025).
40. Schumacher, J. "Franklin D. Roosevelt, World War II, and the Reality of Constitutional Statesmanship". Texas National Security Review. том 7, № 2. 2024 р. URL: <https://tnsr.org/wp-content/uploads/2024/05/TNSR-Journal-Vol-7-Issue-2-SCHUMACHER-1.pdf> (дата звернення: 07.10.2025).
41. Stephen Schlesinger. FDR's Five Policemen: Creating the United Nations. World Policy Journal. Том 11, №. 3. 1994 р. 88–93 с. URL: <https://www.jstor.org/stable/40209368> (дата звернення: 08.09.2025).
42. Thomas A. Hughes. Енциклопедія Britannica. World War II 1939–1945. URL: <https://www.britannica.com/event/World-War-II> (дата звернення: 06.09.2025).
43. Thomas D. Morgan. The Industrial Mobilization of World War II: America Goes to War. Army History. № 30. 31–35 с. URL: https://www.jstor.org/stable/26304207?searchText=world+war+2+USA+roosevelt&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dworld%2Bwar%2B2%2BUSA%2Broosevelt%26so%3Drel&ab_segments=0%2Fspellcheck_basic_search%2Ftest&refreqid=fastlydefault%3Abd464c0b34759c43ffda21c13943cd02&seq=4 (дата звернення: 06.10.2025).

44. Tucker, Michael. Bretton Woods System. EBSCO Knowledge Advantage. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/business-and-management/bretton-woods-system> (дата звернення: 11.10.2025).
45. United Nations. Preparatory Years: UN Charter History. URL: <https://www.un.org/en/about-us/history-of-the-un/preparatory-years> (дата звернення: 11.11.2025).
46. William E. Leuchtenburg. Franklin D. Roosevelt: Foreign Affairs URL: <https://millercenter.org/president/fdroosevelt/foreign-affairs> (дата звернення: 11.11.2025).
47. Yui Hachō. The Atlantic Charter of 1941: A Political Tool of Non-Belligerent America. The Japanese Journal of American Studies, № 14. 2003 p. 123–135 с. URL: <https://www.jaas.gr.jp/jjas/pdf/2003/No.14-123.pdf?utm> (дата звернення: 07.11.2025).
48. Serhii Pyvovarov. 79 years ago, at the Potsdam conference, the West was supposed to determine the future of the world after the WWII. But Stalin outsmarted everyone. A story about a victory stolen by the Kremlin. Babel. 2024 p. URL: <https://babel.ua/en/texts/96328-79-years-ago-at-the-potsdam-conference-the-west-was-supposed-to-determine-the-future-of-the-world-after-the-wwii-but-stalin-outsmarted-everyone-a-story-about-a-victory-stolen-by-the-kremlin-yes-we-re->